

SATUL ȘI ȘCOALA

REVISTĂ LUNARĂ PENTRU
EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

S U M A R U L :

<i>Satul și Școala</i> : Victor Lazăr	129
<i>G. Lombardo-Radice</i> : Școlarii Aicei Franchetti (Trad. Al. David) . . .	131
<i>Dr. Alexandru Roșca</i> : Lenea la copii	137
<i>Grigore Popa</i> : Inteligența și crearea valorilor sociale prin adaptare și compensație	139
<i>Dr. Dimitrie Todoranu</i> : Bazele psihologiei caracterului	146
<i>Victor Popa</i> : Dr. Augustin Bunea	153
<i>Dimitrie Goga</i> : Progresele străjeriei	154

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PAGINA ADMINISTRATIVĂ :

<i>Vasile Goga</i> : Pensionarea învățătorilor	151
<i>Robert L. Dottrens</i> : Clasificarea cauzelor nereușitei unora dintre în- vățători (Trad. C. Orășeanu)	152

CRONICĂ—CĂRȚI—REVISTE

Către Cetitori. — O frumoasă și înțeleaptă cuvântare regală. — † Vasile Suciu. — † Ioan Bianu. — Două scrisori ale Prof. V. Lazăr. — † Constantin Orășeanu. — Transferările în învățământul primar. — Asistența socială pentru elevi. — Examenle de definitivat și înaintare. — Înaintarea învățătorilor licențiați. — Calcularea la pensie a timpului servit sub autoritățile străine. — *C. Sudeșeanu*: Opinia publică. — Cartea Satului. — *Ion Mușlea*: Contribuțiuni la cunoașterea bibliotecilor românești din Transilvania. — *Nicolae Osian* și *Victor Romocea*: Călăuza cooperăției școlare. (C. I.).

Satul și Școala

Redactată de C. IENCICA și D. GOGA, profesori.

Correspondența pentru redacție :

Constantin Iencica Str. Mărzescu No. 21, Cluj.

Correspondența pentru administrație :

Dimitrie Goga Str. Bob Nr. 13, Cluj.

Abonamentul 120 lei pe an pentru învățători ; 150 lei pentru școale și comitetele școlare.

*

Răspândiți această revistă printre prieteni și cunoscuți. În ea se oglindesc ideile și acțiunea celor cari doresc ridicarea satelor și a școlael primare.

*

Cine nu înapoiază, în timp de 10 zile dela expediere, exemplarul ce i s'a trimis, este considerat abonat și așteptăm costul abonamentului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Amintiți-Vă că hârtia, tiparul și lucrul sunt scumpe ; revista se susține numai din abonamente. Trimiteți-ne deci, neîntârziat, costul abonamentului pe adresa Administrației, str. Bob 13, Cluj.

*

În loc de chitanță, numele abonaților pe anul în curs, se trece pe pagina a 3-a a copertei.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

*

Lucrările și revistele primite la Redacție vor fi amintite la Bibliografia acestei reviste. Rugăm revistele să accepte schimbul.

*

Domnii abonați, cărora le lipsesc numere din revistă, sunt rugați să le ceară printr'o c. p. dela Administrație, str. Bob 13, Cluj.

VICTOR LAZĂR

Victor Lazăr, bunul și dragul nostru prieten și îndrumător, a închis ochii. Avem de ce plânge!

Lutul care l-a cuprins în îmbrățișarea sa de ghiată, a făcut să tacă de-a-pururea inima cea mai caldă, cea mai iubitoare, cea mai jertfitoare. Ca și noi, mulți dintre cititorii noștri vor plânge la această dureroasă știre, căci cine l-a cunoscut pe Victor Lazăr, l-a iubit din adâncul sufletului, pentru toată bunătatea, înțelepciunea și voia bună care împodobiau sufletul său ales.

În schimbul acestor daruri, Victor Lazăr n'a cerut niciodată nimic pentru sine. Era atât de modest, atât de discret, încât chiar cuvintele de nemângăiată durere cu care l-au coborât prietenii și elevii în mormânt, le-ar fi oprit pe buze, de i-ar fi fost cu puțință. Astfel era Victor Lazăr!

Toată frumusețea aceasta sufletească a răsărit în modesta familie a unui învățător sătesc, din comuna Jina, județul Sibiu.

Victor Lazăr a făcut cursul primar în școala tatălui său. Și-a continuat învățătura la Liceul săsesc din Sibiu, pe care-l părăsi după cinci ani, ca să intre în Școala Normală din Sibiu. A funcționat ca învățător în Jina, urmaș al tatălui său.

Odată cu cariera învățătorescă, începu pentru Victor Lazăr și activitatea gazetărească. „Tribuna“ și „Foia Poporului“ erau bucuroase să publice slova inimosului învățător, pentru care ziaristica deveni o mare pasiune.

Setea de mai multă libertate îl împinse, ca pe atâți Ardeieni aleși, pe drumul pribegiei. În 1898 trecu în Țară, funcționând doi ani ca învățător în Dobrogea. Dar în 1900 d-rul Rațiu stărui pe lângă Victor Lazăr să se reîntoarcă la Sibiu, la redacția celor două foi românești.

Victor Lazăr a fost un publicist plin de curaj.

Perspectiva temniței maghiare nici n'a amuțit, nici n'a domolit simțirea sa patriotică. Pentru „Biografia lui Ioan Buteanu“ stete cinci luni în închisoarea dela Seghedin (în 1903). Înainte de a-l ajunge o nouă condamnare, pentru „Credeul Românului“, reveni în Țară, ca profesor de limba germană în Constanța. În curând Spiru Haret îi încredință conducerea școlilor românești din Salonic.

Un nou Lazăr al Ardealului porni, cu vechea însuflețire, pe cel mai îndepărtat drum al renașterii naționale....

Bolnav de friguri, Victor Lazăr se reîntoarse în 1906 la Constanța, iar în 1908 ocupă un post de bibliotecar la Academia Română, pe care-l deținu până în 1920, când fu numit profesor de istorie la Școala Normală din Cluj. În 1926, prea slăbit de boală, se pensionă și cedând tainicei chemări a locului natal, se stabili în Sibiu, unde și-a continuat activitatea publicistică, cu o râvnă demnă de admirat.

Sibiu, Constanța, Salonic, București, Cluj! Drum greu de muncă, în

lungul căruia au răsărit atâtea fapte frumoase din truda lui Victor Lazăr!

Opera sa publicistică numără aproape 30 de cărți și broșuri, dintre care unele de o excepțională valoare istorică și educativă, afară de nenumărate articole publicate în revistele pedagogice și în foile populare. Ele se citesc cu plăcere, căci stilul lui Victor Lazăr e de o desăvârșită claritate, iar informația sa e totdeauna bogată, interesantă și precisă. Victor Lazăr poate fi considerat maestrul stilului popular. Din nefericire el n'a fost nici prețuit, nici folosit îndeajuns de cei cari aveau și puțința și datoria să-l ajute.

Ca profesor Victor Lazăr a fost neîntrecut. Anii nu i-au potolit entuziasmul și boala nu l-a împiedecat niciodată dela împlinirea îndatoririlor sale. Tinerii învățători, cari l-au avut profesor la Școala Normală din Cluj, și-l vor aminti întotdeauna așa cum a fost zi de zi: voios, afectuos, gata să reverse înaintea ascultătorilor fermecați cea mai bogată comoară de cunoștințe și să transforme într'o delicioasă desfătare a minții clipele pe care le petreceai în societatea sa. El însuși învățător, înainte de orice, a infiltrat în sufletele elevilor săi o nobilă mândrie pentru apostolatul sătesc și le-a dat o atât

de clară înțelegere a vieții rurale, încât totdeauna și-n orice loc, elevii lui Victor Lazăr se vor distinge prin entuziasm, dar și prin realismul lor.

De dragul normaliştilor și-a rupt o bună parte din bibliotecă, dăruiind-o Societății de Lectură „N. Iorga” din Cluj, pe care dânsul a întemeiat-o și a condus-o câțiva ani. Iar cel din urmă gând al vieții sale a fost îndreptat tot spre școala dragă, căreia i-a lăsat averea sa.

Numele lui Victor Lazăr, prin tot ce a făcut el, va intra în buna tradiție e școalei românești, ca reprezentantul tipic al profesorului învățat, onest, devotat până la uitare de sine idealurilor de cultură și de patriotism.

O vieață atât de frumoasă ca a sa, trebuie continuată prin neîncetata sfortare a tuturor celor care l-am cunoscut, de a răspândi cât mai multă lumină și bunătate în jurul nostru.

E legământul care însoțește lacrimile profunde dureri, pe care ne-a adus-o petrecerea din cele lumești a bunului și înțeleptului prieten și colaborator al revistei noastre, profesorul Victor Lazăr...

SATUL ȘI ȘCOALA

DIN LUCRĂRILE PROF. VICTOR LAZĂR.

Ioan Buteanu. Schiță biografică, Sibiu 1902 (5 luni temniță în Seghedin).

Die Südrumänen der Türkei und der angrenzenden Länder. (Tip. de Minist. de Externe — București 1910). pag. 344.

Creșterea în familie. Carte scrisă pentru mamele române. (Premiul „Principesa Alina Stirbey”). 1914 București. 440 pag.

Legende istorice de pe pământul României. 1921 (Ed. II — 1922).

Clujul, monografie istorică-statistică, Cultura Națională. 1924.

Gheorghe Lazăr, Cluj, 1924.

Istoria Românilor, pt. școalele normale și secundare, Cluj, 1924.

ȘCOLARII ALICEI FRANCHETTI *)

*Citind registrele. **

Să examinăm registrele școlare de la „Scuola grande”¹⁹⁾. Nu eu spun acest cuvânt mare, ci elevii, cari disting școlăle de la Montesca de cele dela Rovigliano (la scuola piccola²⁰⁾), fondată și ea de Franchetti, cu același scop.

Dar nu era mare numai ca spațiu, ci și fiindcă era în casa fondatoarei, în odăițele vecine mării terase, care domină valea Tiburului.

Să examinăm, deci, registrele. Este lucrul cel mai bun. Dacă cineva ar scrie un tratat asupra ideilor care au condus la formarea școlăi Franchetti, ar putea foarte bine să pună în relief și pe cele datorite senatorilor Franchetti și Faina și cele datorite Miss-ei Latter; cei trei inspiraatori principali ai Doamnei Alice²¹⁾. Ar fi de cel mai mare interes.

Dar nouă ne incumbă descoperirea secretului școlăi efective, fiindcă știm că orice programă scrisă poate rămâne mereu scrisă, sau și

¹⁹⁾ Școala mare.

²⁰⁾ Școala mică.

²¹⁾ Cu toată certitudinea se datoresc lui Franchetti și Faina, ideile asupra observațiilor meteorologice (insuflețiti apoi de D-ra Latter în execuție); acela al construirii unei căsuțe, pentru a învăța pe copii puțină artă de zidire, aplicând noțiunile de aritmetică în decursul construcției și executând desene; aceea a grădinelor (insuflețită de Miss Hamilton, de Franchetti însăși și de Doamna Marchetti în executarea practică); exercițiul școlar al construcției „hărții productelor Italiei”, importanța atribuită studierii timpului. Umbria și geografia pe teren; ideea de a face, cu copiii, colecțiuni științifice și agrare diverse. Doamnelor Franchetti și Marchetti se datoresc propunerile relative la ținerea cărții de postă și organizarea studiului contabilității unei moșii și a contabilității rurale, treptată.

*) Vezi n-rele 1-2, 3, 4-5, 7-8, anul III

mai rău, poate fi falsificată în aplicare (aceasta se întâmplă în multe locuri, chiar și la foarte laudatele noastre programe noi, din vina... aceluiași laudătorii!)

De aceea trebuie surprinsă școala în viața ei, și trebuiesc examinate documentele școlăi, de obicei reci, dar nicidecum așa de mult ca să nu trădeze personalitatea învățătorului, și lucrările școlărilor, care (pentru cine are ochi buni) desvăluie și ceea ce nu este scris, și care este cu mult mai important să se știe decât ceea ce e scris.

Registrele pe care le am, mi-au fost date cu cea mai mare gentileță de către învățătoare, după vizita ce am făcut la Montesca.

Sunt condicele de prezență cu înscrierea lecțiilor clasei întâia sau clasei a patra, pe anul școlar 1913—14 și a claselor 2, 3, 5 și 6 pe anul școlar 1914—15.

Sunt tablouri pure, fiindcă la Montesca nu s'a făcut nicidecum negliobiazarului-confesiune, pe care îl prescriau vechile regulamente școlilor o-

Alicei Franchetti, în special, întreaga parte igienică și de asistență. Ale D-nei Latter sunt desigur ideile studiului continuat asupra unui subiect, pe o lună (subiectul lunar, ilustrat de copii) sau pe un an, și acele asupra desenului (Calendarul Montesca).

Totul s'a topit apoi în potirul celui frumos suflet care a fost Alice Franchetti. Câtă grațitudine îi datorește școala italiană, o simțese acei învățători, cari au văzut unele idei ale D-rei Latter, fericit experimentate de Franchetti, acceptate și în chip convenabil transformate în noile programe oficiale.

Cel mai frumos îndreptar pentru instruirea compozițiilor ilustrate într-o școală rurală, după părerea mea, este volumul Latter: Grădăritul, traducere italiană de B. Ravá. Roma, Societă Editrice „Dante Alighieri”, 1908. Păcat numai că titlul a făcut să se creadă că ar fi vorba despre o carte tehnică agrară! Învățătorii să o caute!

bișnuite. Nu de geaba era Montescapropoape o școală particulară („ca desvinovățire“). Din când în când în coloana „observări“ învățătoarea semnala câte o amintire, pentru sine, în puține cuvinte, și atât de simple; dar de fapt era vorba de adevărate evenimente. Orice lună de școală nu ocupa mai mult de 2 pagini în total, iar între coloana subiectelor tratate și observațiuni, o pereche de linii în fiecare zi.

Să parcurgem aceste observațiuni:

I clasă: 7 Ianuarie (deci după trei luni de școală²¹):

„Azi am dat copiilor caietele ca să scrie cu condeiul. Bucuria lor era la culme. Mulți au scris bine, fără să facă pete“.

Și până la 7 Ianuarie? Exerciții diferite de tip Montessorian, adaptate cu toată libertatea (desene pregătitoare la scris), cunoașterea primelor litere cu ajutorul mașinii alfabetice Montessori. Coloritul desenelor prin mânășirea sigură a creionului, scrieri pe tablă școlară, etc.; nici un abecedar; conversațiuni la școală și în parc.

Acea observațiune ar trebui să fie de ajuns spre a caracteriza școala; școală lentă și sigură. Iată sacrul *enthusiasm* al Aliciei Franchetti, cum știa să-și găsească limita reală, fără a pierde mult din căldura ei.

Clasa VI: 26 Februarie;

„Leccióni asupra râului“. În coloana observări se poate citi:

„Experimentele s'au amânat din cauza timpului nefavorabil, care nu a permis mergerea la râu“.

Iată școala care nu fabrică vorbe.

²¹) Dispărute din școala italiană. Cine știe pentruce, într-o țară care produce atâtă ardezie? Manevra fabricanților de hârtie? Să sperăm că nu. Atunci simplă neglijență, risipă de hârtie din partea copilului, care adoptă prea repede caietele.

Pentru că se poate, voește ca lecțiunile să se facă pe teren. Ar fi fost ridicol, având în localitate, Tibrul, (ceva mai modest acolo, dar mai frumos decât „turburele“, divinul Tibru din Roma) și micul *Ributio*, să se facă lecția asupra râului stând între bănci!

7 Martie:

„Subiect lunar: „râu“. Desene relative. „Tema de azi: Sâmbătă am fost pe marginea unui râu“.

12 Martie:

„Încă tot râul“.

Condica nu mai conține altceva asupra acestui grup de lecțiuni. Dar să asistăm; cu spiritul, citind pagina unui caiet. Păcat că nu e o elevă din aceeași clasă a învățătoarei care ne-a dat condica! Este dintr'o altă clasă, dar la râu mergea școala întregă, în fiecare an.

Înainte sunt două paginuțe cu definițiuni și noțiuni precise: ce este râul: (*curgere neîncetată; torente; pârauri*); cum se formează râurile: *izvoarele; formarea râului; lac*; exemple de diferite tipuri de delte; cum este Tibrul? Și acum iată descrierea pe care copila M. S. (din cl. V) o face asupra *experimentelor*:

„La râu am deosebit malul drept și malul stâng. Pentru a le cunoaște bine se întoarce spatelul spre izvor și la dreapta celui ce privește este dreapta râului.“

Mergeam să vizităm un râu vecin, care se numește Ributio. Acolo se făcuseră diferite experimentări. Întâia, spre a se vedea dacă apa are mai mare iuțeală la centru decât pe lângă maluri. Pentru aceasta se aruncă în curent bucăți de hârtie, praf de ferestrău și plută. Cele delă mijloc mergeau mai repede și această probă că apa are mai mare iuțeală la mijloc.

„Apoi pentru a vedea dacă apa are mai mare iuțeală în straturile supe-

arioare sau inferioare, puneam o bucată de zahăr îmbibat cu cerneală roșie, în straturile de jos și hârtie în straturile de sus. Văzurăm că hârtia aleargă mai repede decât linia roșie și aceasta arată că apa are curgere mai repede în straturile de sus. (Cauza constă în *fractura diversă*)²³.

Lucrarea continuă cu alte noțiuni date la fața locului de către învățătoare și se încheie cu cuvintele:

„*Studiul râului m'a distrat*”²³).

Să examinăm o perioadă cu mult mai lungă de lecțiuni din o singură materie, în clasa pătra:

14 Februarie (1924):

„Se începe studierea încolțirii semințelor”.

21 Februarie:

„Ceea ce e necesar încolțirii. Experiment pentru demonstrarea efectului temperaturii asupra încolțirii. Notițele (școlarilor)”.

28 Februarie:

Rezultatul experiențelor făcute; prepararea altora. Când embrionul e sec, încolțirea nu mai are loc. Experiment prin care se arată că semințele absorbind apa, își măresc volumul”.

Observare: „Acești copii se interesează foarte mult de aceste experimentări; discută cu mine asupra re-

²³ Actualizarea didactică nu e completă: este puțin cam, aș putea spune, schematică. Dar ideea e excelentă. Nu e natural, nouă, deoarece bunele idei sunt totdeauna vechi și devin noi numai prin conexiunile cele mai organice, pe care le studiem încetul cu încetul. *Nihil novi; omnia nova*. Cine dorește să citească o lecțiune asupra râului, povestită de un valoros educator, să caute la pag. 45 și următoarele în *Typical School Journeys* de G. C. Lewis, membrul comitetului executiv al *Uniunii școlare pentru studiul naturii*, Londra, (Pidmann anđ. Sans, Editr., London, Bath, e New-York), capitoul *The River (Previous preparation; Maps and Notes; Notes of Open-ave Lesson on the River Mole to boys of Standards V, VI and VII: Notes of the various sections of the lesson)*.

zultatelor, arătând că știu să reflecteze.

Aceasta îmi cauzează mare bucurie și mă încurajează să continui cu toată încrederea”.

4 Martie:

(„Conversațiuni asupra semințelor). Ventilație. Experiment pentru a se vedea dacă e bine ventilat mediul. Semănatul.

8 Martie:

„Terminarea experimentelor începute. Prepararea: necesitatea aerului proaspăt”.

Urmează o serie de experimentări asupra dezvoltării plantelor, un grup în fiecare săptămână, până la 30 Martie. Dela această dată se include ciclul: *din sămânță în sămânță*.

Scurtimea timpului (orarul școlii Montescă nu poate fi nicicând prea lung, pentru că țărănușii sunt cuprinși cu mii de mici ocupațiuni rustice și în special „cu păzirea animalelor” la pășune) și obligația de a desfășura programa școlilor obișnuite, pe lângă orarul redus, constringă la reducerea programei Satter, atât de bogată în poezie și mai ales în știință²⁴). Dar un lucru nu a fost sacrificat nici când: desenul. Încetul cu încetul se prinde tot mai mult *gust* pentru studiu, observația, pe încetul se traduce în desen îngrijit, urmărește fazele ființei luată în considerare, sau reprezintă particularitățile ei, sau explică mai bine decât prin cuvinte, experiența făcută.

Prețioasă restrângere de timp; într'adevăr, foarte prețioasă. Pentru că băieții cari întrebuințau timpul ca să deseneze, erau constrânși să întrebuințeze puține cuvinte.

Compunerile lunare ilustrate se reduceau întotdeauna la *foarte scurte didascalii*²⁵), scrise sub desene.

²⁴ În limba engleză Latter ar fi putut îmbogăți cu poezie lecțiunile, în italiană nu putea, cunoscând puțin limba.

²⁵ Fraze sau ziceri cari poartă un timbru *prea didactic* (n. trad.)

Observând această ariditate de expresiuni, care părea sărăcie de expresiuni, la început, când am vizitat Montesca, am rămas cam pe gânduri. Dar experiența continuă asupra școlărilor și asupra copiilor, m'a făcut să mă conving tot mai mult că *desenul este corectivul retoricii*. Instruește așa fel, ca să nu se spună cu zece cuvinte ceea ce se poate spune cu cinci cuvinte; instruește ca să nu se încerce nici măcar descrieri verbale, când o mai bună descriere o dau ochii; instruește să se controleze exactitatea celor ce s'au notat sub desen.

Eu cred deci că, pentru arta copilărească, ar fi cu mult mai salutară o astfel de sobrietate, decât orice exercițiu de fantasmă. Și fantasmă poate fi alterată de verbalism (exhibiția de cuvinte spre a lovi atenția celui ce citește scrisul, și efortul de a inventa, care se traduce în opintiri și diluări ale sârmanului nucleu central), dar desenul nu o poate altera nici când, căci desenul prin el însuși induce sufletul la scrupulul de exactitate și adevăr.

Caietele acestor copii nu sunt teme, ci tablouri cu note; așa putea spune că sunt *adevărate manuale, alcătuite în școală*. Fiecare copil își face cartea lui de știință. Și el simte că e o adevărată carte și o întitulează ca o carte. *Bulbii școlii noastre, lepurii, Istoria porumbului, Istoria bradului, sau Experimentele și Adnotări asupra umbrei solare* și altele asemenea. Însăși coperta acestor cărțițele de cele mai multe ori este ilustrată și încă nu fără gust, cu ingenioase desene decorative.

Aci trebuie să observăm că băieții Alicei Franchetti primesc o educație special științifică, care coincide cu educația artistică; mai mult expozitori decât povestitori, dar expliți; ilustratori sistematici ai observațiilor științifice, dar plini de o

bucurie senină și de dragoste pentru lucrurile ilustrate, mai cu seamă plantele, cari sunt marile lor prietene.

Știință, dar și poezie, deci. Să auzi un mititel din clasa întâi vorbind de *mugurii cari se prepară încă din iarnă*, și despre cum se apără plantele împotriva frigului; văzându-l bucurându-se de deschiderea naturii din primăvară, care e pentru plantă ca o *primenire de haine, o ieșire la aer*, e deja o poezie adevărată și mare, în cadrul primei lumi spirituale a copiilor.

Dau ceva și din condica clasei I. Clasa I: 3' Aprilie:

„Mică lecție asupra deschiderii mugurilor. Dictare“.

Observație: „Se interesează foarte mult. Am luat sub observație mugurii castanului, ținut în școală până la completa deschidere a frunzelor. Copiii însăși arătând un interes deosebit de mare, mi-au atras atenția asupra faptului cum frunzele castanului la început au stat învălite într-un fel de foaie cornoasă-cleioasă, și că se asemănau cu o mână mică“.

După moartea soției sale atât de nobile, Leop. Franchetti vizită foarte deseori școală, și se complăcea în special de această seriozitate a pregătirii pentru dezvoltarea spiritului de observațiune la copil. Asupra acestor vizite se găsesc urme în registrele învățătoarelor. El care de o lungă vreme pregătea totul spre a face din țărani moștenitorii averii sale, voia să-i ridice, pentruca să o poată îngriji cu inteligență și capacitate tehnică.

Unui om pozitiv ca el, care își dedicase viața întreagă studiilor sociale și economice, călătorind și căutând pretutindeni unde era mai multă nevoie (cum puțin oameni politici au înțeles să facă); acest tip de artă-știință îi era foarte scump. Era cel mai bun nutriment pentru țara-

nul sănătos la minte, pe care-l adora.

Nu e mai puțin adevărat că Montesca trebui să plătească un foarte dureros tribut școlai obișnuite; acela al examenelor *pe bază de compuneri*. Și într'adevăr îți face o impresie penibilă să găsești în aceste registre și obișnuitele „teme“:

„Vizitând cimitirul; Gânduri“; „Aș dori să fiu cu tine“ (scrisoare). „Scrisoare pentru a convinge pe o prietenă că este rotund pământul“; „Dorim să fim înțeleși? Pește o lună e Crăciunul și ar fi o frumoasă surpriză... (Scrisoare) „Nu-ți dau nimic, zise tatăl către un tânăr care-i cerea milă, dar îți ofer să lucrezi“; „Obiceiul e ceea ce ne stăpânește mai mult. Să facem deci tot posibilul să ne însușim obiceiuri bune“ și alte asemenea.

Dar aceasta nu era adevărata Montesca. Era „vama“ pe care Montesca o plătea vechilor programe! Dar spiritul de observație al lui L. Franchetti, poezia și sensul religios asupra vieții Alicei Franchetti și al D-rei Latter, practicitatea și spiritul de ordine, în lucrări și în economia dela țară, al Mariei Marchetti, au compensat îndeajuns acest defect.

Montesca nu înlocui compunerile retorice cu *jurnalul*; dar fiecare copil făcea *jurnalul* în mod inconștient, fiindcă învățătoarele nici măcar la *dictare* nu uitau că ceea ce contează este copilul, este conștiința lui, care trebuie să se deștepte.

VII.

Rezultate. — Dificultățile învinse.

Țăranul din școala Montesca este un școlar care știe să ia note asupra a tot ce-l interesează în școală sau afară din școală. Este închis, pentru că vieța țarinelor umbre-toscane izolează oamenii în grupuri foarte mici, foarte îndepărtate unele de al-

tele. S'ar putea spune, după cum îmi scrie Marchetti, că de ani îndelungați „existența lui se desfășură între casă și câmpiile, unde duce la păscut oile sau porcii, în mijlocul naturii, da, dar cu ochii cari fără școală nu ar vedea, adică nu ar putea admira.

Montesca le prezintă orice lucru drept o minune gentilă, care trebuie înțeleasă și iubită; il leagă cu lumea socială, îl transformă într'un mic cuvântător, în pictorul lumii sale.

Rezultatul la sfârșitul școlai e documentat de aceste pasagii din scrisorile ce mi-au fost adresate de către diferite observatoare senine, învățătoare.

Este un profund bun simț. Scriind, vezi Doamne, unui „pedagog“, acele copile brave nu vorbesc de școală, de metode, de examene și de promovări.

O nu, și se vede tocmai din aceasta că sunt învățătoare la Montesca.

1. „În general, elevii noștri, rămași acasă, după terminarea clasei a șasea, se arată atenți la munca lor și gata să accepte probarea unor lucruri noi. Copilele se achită foarte bine de îndatoririle lor de gospodină“.

2. „Și unii și alții își însușesc o fire gentilă, care-i distinge dintre ceilalți mici țărani“.

3. „Copiii cari au urmat școala noastră sunt cu mult mai pregătiți (gata) a urma sfaturile (în materie agricolă) și a încerca îmbunătățiri în țarină“.

4. „Când venisem aci, nu mai făcusem nicăiri școală... Rămăsei mișcată văzând acești copii atât de afectuoși și atât de sinceri“.

5. Copiii mă învață și pe mine multe lucruri. Este o mare plăcere să-i auzi discutând cu mine asupra experimentelor cari se fac“.

6. După terminarea cursului primar vin foarte bucuroase să viziteze

pe învățătoare; (deobicei vin Joi seara) le fac mare plăcere, întâlnindu-le; sunt foarte fericite dacă învățătoarea vizitează casele lor; recurg la învățătoare la orice nevoie; continuă să citească volume din bibliotecă. Copiii frecventează câțiva ani cursurile serale; dacă merg în armată, mai scriu din când în când. Și în acest moment mulți sunt cei ce ne scriu de pe front, cu mulțumire și exprimându-și nobilele simțimente față de datoria lor“.

7. „Copiii cari vin dela alte școli, foarte curând devin cei mai înfocați admiratori ai școlii și învățătoarei și se interesează foarte mult de desen, chiar dacă, în raport cu colegii lor mai rășăriți, întâlnesc n.ari dificultăți. Se arată mult mai expansivi. Spun că aceasta e o adevărată școală.“

„Famiile se arată cu mult mai multă deferență decât cele ai căror copii vin în școlile noastre dela începutul învățământului aici“.

Îți vine să râzi gândindu-te că atâta lume atribuie bunătatea școlii, bogăției materialului didactic!

Ca și când mijloacele didactice n'ar fi întotdeauna în funcțiune de sufletul care le întrebuințează! Dar multă vreme „părerea generală“ era aceasta. Mi-o confirmă această scrisoare, primită dela o învățătoare de la Montesca:

„Mulți învățători și vizitatori au atribuit materialului didactic meritul școlilor noastre și cu foarte multă ușurință au exclamat: Eh! cu acest material, cred si eu că se pot face atâtea lucruri! Ei! nu toți pot

avea școli înzestrate ca aceea a baronului Franchetti. Noi, chiar voinđ, n'am putea face nimic“. Dar, să admitem că „materialul“ ar fi ajutat să ușureze coacerea fructului didactic; avantajul era umbrat de un neajuns: orarul.

„In școala Montesca orice clasă rămâne încredințată învățătorului un răstimp de trei ore; la Rovigliano dela două ore la două și jumătate. In acele ore, orice moment își are ocupațiunea sa și vai de acel învățător care nu are clar fixat în minte ceea ce are de făcut!“

„Invățători și elevi, au orele numărate“.

Cât pentru rest, nici frumosul post, nici bogatul (și aproape inutilul, zic eu) material didactic n'au ajutat tuturor învățătoarelor să rămână și unele din ele s'au depărtat spre a accepta posturi incomparabil inferioare. Pentru ce?

Nu rezistau înflăcărării Aicei Franchetti. Alice Franchetti era o sfântă a activității, nu o protectoare a leneviei! O persoană autoritară îmi comunica, că „după un an de muncă, unele oboseau în truda de a-și reface propria cultură, în special cea științifică și își căutau câte o școală obișnuită, unde e de ajuns instrucțiunea scrisului și cititului“.

Sărmane creaturi, rătăcite în școală, fără pregătire și fără vocațiune! Și cu toate acestea, câte mai sunt încă, pentru care școala e o sinecură și nimic altceva!

G. LOMBARDO-RADICE
(Trad. Al. David)

Citiți și răspândiți
Biblioteca Învățătorilor

LENEA LA COPII

În concepția obișnuită este considerat ca leneș copilul care nu lucrează, sau, mai precis, care nu vrea să lucreze.

Problema nu este însă așa de simplă pe cât pare. În primul rând cine ne poate spune că un astfel de copil nu poate fi activ pe plan imaginar, și că această activitate a lui nu va putea, mai târziu, să fie productivă în artă, filosofie etc.? Dar în afară de aceasta, rar se întâmplă ca un copil să fie leneș în orice domeniu de activitate și în orice împrejurare. În sfârșit — și acest lucru trebuie să-l subliniem — lenea sau lipsa de activitate a unui copil nu este decât un simptom, cauzele putând fi foarte variate. După cum temperatura ridicată a organismului poate fi cauzată de turburări fiziologice foarte diverse, tot așa și lenea poate fi consecința unor cauze interne și externe foarte variate. De aceea nu putem avea una și aceeași atitudine, sau mai precis una și aceeași metodă de îndreptare (terapie) față de toți copiii leneși. Măsurile de îndreptare care le luăm față de copiii leneși trebuie să fie în funcție de cauzele care au dus copilul la inactivitate, la lene. „După părerea mea, spune G. Robin, adevăratul, singurul leneș este acela care, în afară de orice leziune organică, de orice constituție psihopatică, de orice boală mintală, de orice complex afectiv, și trăind în armonie cu un mediu familiar, școlar și social perfect, și care, bucurându-se de o mentalitate normală și degajată, pus în prezența unor scopuri indispensabile de atins și recunoscându-le valabile, neavând în minte nici o plăcere obținută mai înainte și nemanifestând pentru aceste plăceri nici o preferință exclusivă, nici o atracție impulsivă, ar zice: Nu, eu nu vreau să lucrez. Dar

eu n'am întâlnit nici odată un astfel de copil.

„Ori ce fel de lene, pe care o întâlnim la copii, își are cauza ei și prin urmare și scuză. Adulților — părinți, pedagogi, medici, legislatori — le revine datoria de a plasa copilul într-un mediu intelectual, afectiv și social în care lenea nu poate să germineze“.

Amintim că lenea este adeseori o reacțiune defensivă legitimă a copilului. Copilul luptă pe această cale în mod inconștient împotriva exigențelor noastre, a prejudecăților noastre, a abuzurilor și erorilor noastre pedagogice. În loc să pedepsim un astfel de copil pentru lenea sa, ar fi mai bine să ne examinăm pe noi înșine, și să începem cu îndreptarea pornind de la noi.

Să analizăm mai de aproape principalele cauze care pot să ducă la lene și mijloacele cele mai eficace de îndreptare.

Un prim indiciu de lene în școală este, pentru cei mai mulți educatori, faptul că un copil nu ține pas cu colegii săi la materiile de învățământ. Întrebarea care se pune însă este următoarea: copilul respectiv este el întradevăr leneș, sau numai inteligența sa este deficitară față de aceea a colegilor săi? Dacă de ex. un copil de 10 ani, care urmează regulat la școală, nu are mai multe cunoștințe școlare decât un copil de 7 ani, și dacă testele de inteligență ne dovedesc că acest copil are 7 ani mintali (fiind înapoiat deci cu 3 ani mintali față de elevii de vârsta sa) nu-l vom considera pe acest copil ca leneș, ci dimpotrivă vom spune că este foarte sărguitor, cunoștințele sale școlare corespunzând nivelului său intelectual.

Lipsa de emulație sau indiferența față de munca lui, poate să ducă de

multe ori un copil la neactivitate. „Un copil, scrie Binet, care observă zilnic că, cu toată osteneala pe care și-o dă, rămâne ultimul în clasă și primește note rele, ajunge la descurajare și chiar la desgust pentru studiu, mai ales dacă lângă părinții săi nu găsește o reconfortare morală. Ni se citează exemple tipice: Familia cutărui copil este indiferentă; când se reîntoarce acasă, el nu găsește pe nimeni cu care să poată trăi plăcerea, atât de mare pentru un copil, de a vorbi despre ceea ce se întâmplă în școală. In alt caz, tatăl și mama îi dau exemplul de lene și nepăsare. In altă parte școala este luată în răs în prezența copilului; profesorii sunt ironizați, sau ceea ce este și mai frecvent, copilul este învățat să considere profesorul ca dușman, iar pedepsele ca semne de răutate. Eu mă întreb dacă atunci când cazul prezintă o formă atât de accentuată, nu este vorba mai degrabă de contraeducație decât de lene“.

Lipsa de interes sau aptitudini pentru o materie oarecare de învățământ le aduce deasemenea multor copii reputația nemeritată de leneși. Noi ne mulțumim adeseori să constatăm că elevul cutare nu face nimic la latină de ex., și nu ne interesăm să vedem dacă nu cumva acest copil prezintă interes și aptitudini pentru alte materii, cum ar fi geografia, științele naturale etc., și mai ales nu ne prea dăm osteneala să favorizăm și să punem în condiții optime de dezvoltare diferitele aptitudini ale elevului. Unde mai punem cazurile când elevii aiung să aibă desgust pentru o materie oarecare din cauza profesorului care o predă și a metodei sale. „Eu am observat adeseori, remarcă G. Robin, la copii bine dotați din punct de vedere intelectual, o lene încântătoare pentru care ași fi vrut să-i felicit,

pentru că marca o reacțiune împotriva unor metode plicticoase și perimate“.

Se întâmplă uneori ca un copil oarecare să prezinte desgust și lipsă de interes nu numai pentru o materie oarecare de învățământ, ci pentru întreaga activitate școlară. Astfel se menționează cazul unei fetei care dela etatea de 9 ani s'a dovedit o excelentă menajeră. Dacă ajunge târziu la școală cauza este că și-a pierdut timpul aranjându-și camera, fără ca mama sa să o poată îndepărta dela această preocupare. După dejun nu voește să plece la școală înainte de a fi spălat ea însăși vasele. Inteligența ei nu este câtuși de puțin redusă, dar singurul său vis este să devină „femme de chambre“ sau lingereasă. Ea coase dealtfel la perfecție. Această copilă este o adevărată mamă pentru un frate și o soră, mai mici decât ea. La școală nu face nici un efort și nu lucrează. Nimic nu o interesează, după chiar declarațiile fetei, din ceea ce se propune în școală, iar mama sa declară că o singură dată a lucrat mai sârguincios pentru școală, când i s'a promis că va fi dusă, dacă va avea note bune, la o expoziție de arte menajere.

În afară de cele menționate mai sunt câteva condiții fiziologice și psihice, care trebuiesc menționate din cauza influențelor pe care pot să le aibă asupra activității fizice și mintale a copilului. Printre aceste condiții amintim în primul rând vegetațiile adenoide, care îngreunează foarte mult efortul intelectual și concentrarea atenției. Uneori lenea are la bază o insuficiență glandulară, cum ar fi insuficiența tiroidiană, care are drept efect, printre altele, apariția rapidă a oboselii intelectuale. Acești copii sunt somnolenți, amorțiți, îți fac impresia că dorm în picioare, și pe care noi ne mul-

țumim să-i considerăm leneși. Uneori lipsa de forță a copilului și oboseala sunt consecința unei insuficiențe suprarenale.

Unii copii dela natură prezintă un tempo de activitate mai incet decât ceilalți. Alții prezintă o constituție isterică. Aceștia din urmă stimulați de vanitate și amor propriu, sunt adeseori foarte activi și sânguincioși. Dar de îndată ce ambiția lor nu mai este încurajată și amorul lor propriu nu-și mai găsește teren propriu de manifestare, acești copii devin leneși și încăpăținați. Pot sta ore întregi cu cartea sub nas fără să citească un rând. Cea mai bună măsură pe care o putem lua față de acești copii este să nu se atragă atenția asupra lenei lor, perioadele de lene să fie trecute sub tăcere, iar efortul recompensat prin măsuri adecvate.

La începutul pubertății, uneori ceva mai înainte, poate să apară — adeseori la copii care au putut să strălucească în școală prin capacitatea lor — o apatie generală, o slăbire a atenției și a efortului voluntar. Rangul lor în școală scade vertiginos. Ceea ce altădată îi atrăgea pe acești copii, începe să nu-i mai intereseze. Nu-i mai încântă nimic, dis-

tracțiile nu-i mai atrag iar pedepsele îi lasă indiferenți. Ceea ce doresc acești copii este să fie lăsați în pace. Acestea sunt semnele premergătoare ale demenței precoce, boală până astăzi incurabilă, care înghite în câteva luni sau în câțiva ani, râvna la muncă, elanul sentimentului, interesul pentru lumea înconjurătoare etc.

Vedem prin urmare că lenea poate avea foarte multe cauze (și notăm că nu avem pretenția că le-am enumerat pe toate). Acest lucru trebuie să-l avem mereu în evidență, pentru că măsurile de îndreptare pe care le vom lua trebuie să fie în funcție de cauzele care au dus copilul la lene, și aceste cauze sunt totdeauna prezente. Datoria noastră este să le găsim și să le înlăturăm.

„Nu există, prin urmare, spune G. Robin, un leneș adevărat, care să fie normal din punct de vedere mental? Nu, căci ființa umană sănătoasă are nevoie de activitate. Dacă nu este descurajată, dacă nu este desgustată de lucru, dacă nu i se omoară dorințele, interese numeroase solicită această activitate și o fac productivă“.

Dr. ALEXANDRU ROȘCA.

INTELIGENȚA ȘI CREAREA VALORILOR SOCIALE: PRIN ADAPTARE ȘI COMPENSAȚIE

Dacă pe latura subnormală a comportamentului social al individului, asistăm la infracțiuni și delictе, acte ce contrazic flagrant scopurile și organizația socială, pe latura opusă, deci superioară, unde altoiul factorilor sociali a prins în teren optim, suntem martori, spre bucuria noastră, la crearea valorilor sociale.

E dela sine înțeles că în orice act creator, rolul cardinal și organizator îl au factorii înăscuți. Ei imprimă, prin spontaneitatea și intenționalitatea lor originară, originalitatea creației. Acești factori directivează și armonizează, în sinteze din ce în ce mai distilate conținuturile și cunoștințele dobândite prin educație și experiență personală. În finalitatea

imantentă a patrimoniului ereditar este dată, virtual, evoluția emergentă a insului, ale cărui puteri de organizare și construcție se reliefează masiv și impunător, în creația valorilor de ordin superior.

Să fim bine înțeleși. Pe noi nu ne interesează realitatea obiectivă a valorilor și a ideilor conducătoare, existența sau ne-existența lor, dacă sunt date ante sau în rebus, ci procesul psihologic care duce la crearea lor. Așa dar, vom lăsa pe seama axiologiei și sociologiei discuția asupra destinului acestor valori, asupra desbinului sau armoniei lor, asupra interdependenței sau autonomiei lor, mărginindu-ne la aspectul interior al problemei. Din punct de vedere psihologic, procesul de creare al valorilor sociale se face în două feluri:

1. *Crearea prin adaptare la condițiile mediului social.*

2. *Crearea prin compensație.*

E inutil să mai revenim asupra procesului de adaptare pe care l-am desbătut în întreg decursul acestei lucrări. Luăm, prin urmare, adaptarea ca fapt împlinit — aceasta din motive de simplificare și clarificare a problemei — rămânând să ne ocupăm aci numai de eflorescența acestui proces, de calitățile pe care îl individual, ca agent creator și reformator, le aduce în plus, armonizându-le cu bunurile existente ale societății în sinteze nouă, îndreptate spre alte țeluri și alte orizonturi.

E înafară de orice îndoială că adaptarea în acest sens implică o asimilare completă, așa cum a fost definită de Park și Burgess în „Introduction to science of Sociology”, p. 735, „ca un proces de întrepătrundere și fuziune în care persoanele și grupurile câștigă sentimentele, atitudinile și memoriile altor persoane și altor grupuri, și prin participarea experiențelor și istoriei

lor, sunt încorporate laolaltă într'ovieață culturală comună”.

Desigur, fapt dela sine înțeles pentru cine e familiarizat cu fenomenele și procesele sociale, că asimilarea socială, care rezultă din complexitatea stimulării intersociale, presupune o serie de alte procese, anume: *Comunicarea socială, sugestia și sugestibilitatea, discuția, discriminarea, ajustarea și socializarea.* Fiecare din acestea, spre a fi mai mult sau mai puțin explicate, ar necesita câte un capitol special. Dar nu aceasta ne preocupă acum.

Și acum o mică lămurire cu privire la procesul de asimilare, relativ la rolul lui în crearea valorilor sociale. Atât creatorul prin adaptare cât și creatorul prin compensație, pe lângă originalitatea și spontaneitatea calităților înăscute, pentru desăvârșirea creațiunii are nevoie în prealabil de asimilare, în mod critic-constructiv și judicios a bunurilor spirituale ale societății. Talentul și geniul creator, prin urmare, oricât de puternică și izbitoră ar fi coloratura originalității lor, nu se pot împlini fără cunoașterea temeinică și serioasă a ceea ce e valoare și bun consacrat de omenire. Numai prin armonizarea și devenirea emergentă a celor două categorii de factori, prin furnizarea și structuralizarea lor în sinteze și configurații nouă, cu precumpănirea factorilor subiectivi, cari organizează și întipăresc pecetea personală creațiunii respective, se ajunge la producerea valorilor într'adevăr superioare.

Odată asimilarea împlinită, rămâne ca factorii subiectivi-constructivi să organizeze și să dea noi forme conținuturilor cucerite. Înainte de menționarea acestor factori, sottom că e bine să facem o precizare din punct de vedere metodic. Nu intenționăm, cum s'ar părea, menționându-ne la suprafața lucrurilor, să

lăsăm impresia că asimilarea conținuturilor și a cunoștințelor pe de o parte și factorii subiectivi — tiparele formale — care imprimă maleabilitate și originalitate materialului asimilat pe de altă parte, lucrează independent, constituindu-se în două forțe antagoniste. Desbinarea sau divorțul l-am făcut numai din punct de vedere metodic, pentru înțelegere și simplificare.

E nimerit acum să spunem câteva cuvinte despre *socializarea creațiilor sau a valorilor*.

Desigur că vehiculul cel mai important în această privință este limbajul, sau, ca să fim și mai aproape de complexitatea reală, formele de expresie ale valorilor. Importanța limbajului și a formei de expresie, în această privință, este covârșitoare, așa că orice insistență o socotim inutilă. Am putea merge mai departe, afirmând că procesul prin excelență social, care duce la socializarea valorilor este *comunicarea*, sub aspectele ei multiple și extrem de nuanțate.

Considerând lucrurile în mare, numai sub unghiul psihologic însă, trei sunt domeniile de creare ale valorilor devenite cu timpul, *prin consacrare și tradiție, bunuri obștești*. Și anume:

1. Domeniul științific.
2. Domeniul artistic.
3. Domeniul practic.

Trebue remarcat dela început că *atributele: științific, artistic și practic* sunt nume generice, scheme foarte simplificate ale unor realități extrem de variate și nuanțate.

Fiecare din aceste domenii este pus în legătură cu anumite aptitudini și înclinări ale individului creator. Astfel, se vorbește de *invenție științifică, de invenție artistică și de invenție practică*.

Deși nu e rostul nostru să intrăm *aci* în procesul genetic al invenției,

dăm totuși, pentru lămurirea problemei, câteva din caracteristicile lui. *Aceasta, și acum anticipăm o concluzie semnificativă pentru cele ce vor urma, cu scopul precis de a arăta că nicăteri, ca în procesul de invenție (creare), nu se oglindește mai vădit unitatea funcțională a vieții psihice.*

Crearea, prin urmare, presupune și implică a priori, colaborarea armonioasă a celor trei categorii de factori psihici: *cognitivi, emotivi și conativi*.

Înainte de a da o definiție a procesului de invenție, enumerăm câteva din trăsăturile esențiale:

1. Noutatea este una din notele distinctive ale invenției. Spre a putea prinde mai bine semnificația acestei noutăți, e bine să o punem în contrast cu ceea ce Francezul numește *deja vu*. (A doua caracteristică va elucida și mai mult această afirmație).

2. Operația inventivă este o sinteză ivită din contopirea elementelor existente, care, *modificându-se profund*, (datorită elaborării personale), dau naștere unei creațiuni veritabile.

3. Sinteza celor două trăsături precedente este *originalitatea*. Ne oprim un moment asupra modificării elementelor psihice în procesul inventiv.

a) *Modificări spontane*. Se petrece, în urma procesului de elaborare inconștientă, o *schematizare pozitivă a imaginilor într'o anumită direcție, determinată de înclinările și interesele insului*.

b) *Modificări voluntare*. Pentru definirea acestora amintim un singur fapt, pe care îl socotim sugestiv: *realizarea unui grandios plan practic, de exemplu, un pod, cere modificarea experienței în acest sens*.

Să vedem acum factorii cari par-

icipă la realizarea procesului inventiv.

Trebue să recunoaștem dela început că rolul preponderent în invenție îl are *imaginația*, ceea ce îl face pe unul din psihologii cu mare vază să spună că „*imaginația este în ordine intelectuală echivalentul voinței în ordinea mișcărilor*“. De altfel asemănarea nu este prea surprinzătoare: invenția, a cărei coloratură originală o dă imaginația, și voința sunt acte care poartă mai presus de orice, marca personală.

Pe lângă *inteligență și gândire*, care intră ca factori organizatori, la realizarea procesului inventiv mai participă: memoria, asociația, disociația, într'un cuvânt, toate procesele superioare.

Procesele intelectuale sunt completate și susținute de factori emoțivi, emoții de toate categoriile, pasiuni, sentimente, și de factori conativi, persistență și tenacitate, care duc la realizarea efectivă a invenției.

Invenția sau creația, privitye din punct de vedere strict psihologic, au scop immanent, pe care îl putem figura ca o putere organizatoare. Numai după ce valorile create se socializează, devin bunuri colective, scopul lor se obiectivează. Dar aceasta nu ne interesează acuma.

Orice invenție sau creație, fie științifică, artistică sau practică, înseamnă o supra-activitate psihologică generală, o tensiune generală neobișnuită, cuprinzând bine înțeles întreaga viață psihică, cu predominarea unui aspect sau altul.

Activitatea inventivă, în formele ei superioare, este prin esență *realizarea unui ideal*. Acest ideal, precum scrie A. Rey, este un principiu de unitate sintetică și asimilatoare, care organizează viața mintală sau o parte a vieții mintale pe un plan propriu. Acest principiu al unității

se relevă sub două aspecte diferite: afectiv sau intelectual, după cum predomină sentimentul sau ideea.

Și acum încă o mică precizare cu privire la socializarea valorilor. *Indiferent de coloritul specific al valorii create sau realizate în urma procesului inventiv, științific sau practic, artistic sau social propriu zis, prin faptul că animă sau provoacă reacțiuni potrivnice, unifică sau diferențiază, devin bunuri unanim sau numai parțial acceptate, crezuri și îndemnuri ale întregii colectivități sau numai a anumitor grupări, valorile se socializează, fermenți activi și generatori de suprastructuri din ce în ce mai nuanțate. În procesul de socializare, sau lărgind sensul, de democratizare, constă eficacitatea și fecunditatea valorilor.*

Pe lângă faptul că aduc în arena socială lucruri inedite, deschid perspective și drumuri progresului, *valorile întronează simțul ierarhiei și al respectului pentru exemplarele reprezentative ale omenirii, schimbând blazonul sângelui albastru în blazonul geniului creator.*

Revenim, pentru câteva precizări, la crearea valorilor prin compensație.

Procesul inventiv, privit în sine, este același, cu deosebirea că în primul caz, la crearea prin adaptare, individul se ancorează puternic în realitatea socială, în cazul compensației însă, insul creator se izolează, trăind chiar în mijlocul societății, se retrage, devine uneori anahoret. Această eliberare de societate este numai aparentă. Individul închis în turnul imperturbabil al singurătății se hrănește cu bunurile și valorile consacrate de societate, le asimilează, creindu-și un ideal de viață pe care tinde să-l concretizeze, identificându-se cu el. Și acesta e lucrul important. Toți făuritorii de utopii, din antichitate până în zilele noastre,

sunt pilde elocvente în această privință. Cu această afirmație procesul de compensație creatoare se lărgeste, deschizând drumul altui proces, tot așa de important, *al subumării*, asupra căruia ne vom opri mai jos.

Să vedem mai de aproape natura procesului de compensație.

Acest proces a fost ridicat la rangul de principiu explicativ de subtitlul psiholog Alfred Adler, *a cărui psihologie individuală este o sinteză originală între psihanaliza lui Freud și „voința de putere” a lui Nietzsche*. El armonizează cele două puncte de vedere, dându-le o interpretare absolut personală.

Alături de instinctul sexual, Adler consideră și alte instincte, tot așa, dacă nu chiar mai puternice, anume: *instinctul gregar, căruia îi dă o importanță covârșitoare, instinctul fricei, instinctul mâniei, instinctul amorului propriu, etc...*

Toate acestea, ca toate manifestările psihice de altfel, au un izvor comun, *impulsul originar al vieții, în slujba căruia rămân totdeauna*. Acest impuls sau elan originar al vieții e ceea ce Nietzsche numește „*Der Wille zur Macht*”.

În virtutea acestei voinți de putere, fiecare ins năzuiește spre superioritate și siguranță față de pericolele venite din lumea semenilor săi. Voința de putere axează, spre un țel unic, toate dorințele și manifestările insului. *În această tendință, considerată ca aspectul pozitiv al sentimentului de inferioritate și insuficiență*, precum vom vedea mai la vale, *găsim originea procesului de compensație*.

Unitatea individualității, în psihologia lui Adler, este de natură teleologică. Finalitatea adleriană însă are o coloratură cu totul specifică. Iată în ce constă această coloratură. Voința de putere, care e la baza vieții sufletești, este totdeauna o tensiune

spre compensație și întregire a sentimentului de insuficiență a unei laturi din personalitatea noastră și o năzuință spre o dezvoltare superioară, care aduce cu sine sentimentul de certitudine și dominare față de semenii noștri. În acest sens se desfășoară finalitatea vieții individuale, după Adler.

Adler, bazat pe numeroase investigații și observații zilnice, se știe că e psihiatru, — susține că personalitatea, prin conștiința vie a insuficiențelor native, fie de ordin organic, fie de ordin psihic, se dezvoltă în direcție inversă, adică în sensul unei *înzestrări pozitive, a unei alte aptitudini*, și nu în direcția *insuficiențelor native*, cum cred unii din interpretatorii lui Adler. Insuficiențele potențează procesul de compensație, dar el se face pe drumul unei *înzestrări pozitive*. —?— este indirect și provocator. Creația pozitivă revine aptitudinii sau capacității în direcția căreia se face compensația.

Insuficiențele, indiferent de natura lor, se manifestă în conștiință sub forma unui sentiment de inferioritate sau micime. (*Minderwertigkeitsgefühl*). Reacțiunea organismului față de acest sentiment este o năzuință de îndreptare sau corectare a lui prin funcțiunile sistemului nervos central, care sunt eminentemente compensatoare.

Pentru a concretiza mai mult problema pe latura ei socială, *ceea ce ne interesează în primul rând, considerăm genetic procesul de compensație*.

Sentimentul insuficienței apare de regulă la doi ani. În explicarea acestui fapt intervine un factor extrem de important, *factorul social*. Copilul se naște și trăește în mediul social, care, la început, se mărginește la cel familial. Sub imperiul instinctului gregar, copilul tinde neconținut să se facă una cu actele și atitudinile

le semenilor săi mai în vârstă. Această tendință, foarte accentuată în copilărie, se izbește de neputința copilului, legată, la rândul ei, de micimea lui.

Sentimentul inferiorității ivit prin natura lucrurilor, urmează în mod firesc năzuința de corectare și învingere. Copilul vrea cu orice preț să fie om mare, în sensul propriu al cuvântului, rezervând sensul figurat numai pentru indivizii superior dotați, în cazul lui Adler, cu insuficiențe pronunțate, iar în sensul mai cuprinzător al psihologiei contemporane, cu aptitudini și capacități superioare.

Dorința copilului se cristalizează în icoana unui ideal de viață, în slujba căruia sunt antrenate toate manifestările vieții. *Formarea personalității și a caracterului depinde în cel mai mare grad de natura idealului de viață, ales în copilărie, care dă directiva și coloratura creațiunii de mai târziu: științifică, artistică, practică. Aceasta se întâmplă, și aici anticipăm o concluzie, când procesul de compensație egalează sau întrece modelul ales.*

Conștiința copilului cuprinde două lumi: lumea sa proprie, conștiința și sentimentul inferiorității și lumea idealului, conștiința planului de viață, animat de voința de putere și de certitudine.

Între sentimentul inferiorității și idealul de viață se interpune o distanță mai mică sau mai mare. Această distanță e în funcțiune de două categorii de factori: de gradul de mărime sau micime a insuficiențelor native și de mediu, familiar sau social, care face ca insuficiențele constituționale să fie mai viu sau mai puțin viu simțite. Cu cât constituția nativă e mai puțin normală, după cum observă Dl N. Mărgineanu, cu mai multe defecte și cu cât oamenii din jurul copilului fac, prin

prezența și judecata lor, ca insuficiențele organice să fie mai intens simțite, cu atâta distanța între sentimentul inferiorității și planul de desfășurare a idealului de viață este mai mare.

Idealul de viață al copilului se întrupează într'o formă plastică, variabilă dela vârstă la vârstă. De regulă, idealul se plasticizează în persoana tatălui, a mamei, a fraților. În urma procesului de maturizare și învățare, idealul de viață se întrupează în oameni reprezentativi, conducători politici, artiști, eroi, oameni de știință, etc... Copilul năzuiește să-și modeleze toate acțiunile în conformitate cu idealul ales. În acest sens, personalitatea e mai mult un produs al mediului decât al eredității. (Vom discuta valabilitatea acestui punct de vedere în capitolul următor).

Valoarea idealului de viață este, prin urmare, considerabilă. Dacă n'am aminti decât cele două consecințe esențiale: *formarea personalității și integrarea ei în societate*, am exemplifica pe deplin importanța acestui ideal.

Nu ne privește aci controversa cu privire la realitatea subiectivă sau obiectivă a idealului de viață. Această chestiune, deși a iscat discuțiuni numeroase, rămâne în penumbră, față de esențialitatea acțiunii compensatoare și întregitoare.

Prin faptul că trăim în societate și societatea are, am putea spune, partea leului în realizarea idealului de viață, obiectivitatea lui, măcar parțială, este asigurată. Indiferent care este idealul de viață a unui ins, traducerea lui în faptă trebuie să se supună cerințelor sociale. Din cauza acestor condiții constrângătoare, idealul de viață trebuie să ia o nouă formă pentru a se realiza. Această formă poate să semene cu icoana idealului și poate să se deose-

bească mult de ea. Travestirea sau deghizarea idealului de viață se face în dependență de pretențiunile societății.

Când distanța între sentimentul inferiorității și idealul de viață nu e prea mare, și aici se înscriază cazurile normale, nefiind prea pronunțat nici desacordul dintre ideal și forma pe care trebuie să o ia, realizarea lui e posibilă. Cu totul altfel stau lucrurile în cazurile anormale, când sentimentul inferiorității este foarte viu trăit, iar idealul rămâne prea departe, realizarea lui fiind aproape imposibilă și în contradicție cu forma de viață impusă de societate. În acest caz, suntem pe drumul nevrozelor.

Prin perspectivele largi pe care le deschide, cu toate exagerările și punctele nevralgice pe care le conține, compensația adleriană explică multe din fenomenele psihice. Luăm două cazuri spre exemplificare:

În cazul crimei, e vorba de împlinirea unui ideal de viață pe căi reprobate de societate.

În cazul oamenilor superiori, genii, sfinți, eroi, insuficiențele mari și chinuitoare, biruite prin supraîncredări de voință și persistență, au dus la împliniri originale, pe un plan superior de manifestare. În acest caz, compensația este pozitivă și emergentă. Modelul sau idealul de viață este egalat sau întrecut, după cum spuneam mai sus, iar crearea valorilor garantată.

Dacă explicația procesului creator prin compensație este legată de numele lui Adler, creația *prin subli-*

mare, despre care amintim numai tangențial prin afinitate cu compensația, este legată de numele lui S. Freud, maestrul lui Adler.

În cazul sublimării nu se poate vorbi de insuficiențe native, dimpotrivă, tendințele sau impulsurile refulate sau sublimate sub cenzura societății și a conștiinței sunt foarte puternice. Întră în joc însă, ca și la compensație, factorul social, care nu îngăduie declanșarea impetuoasă a instințelor. Când e vorba de indivizi superiori dotați cu privire la capacitatea intelectuală, — ceea ce ne preocupă în special acum, aceste energii sunt canalizate spre alte țeluri, potrivite exigențelor sociale sau chiar stimulate de societate.

Cele mai dese sublimări, după Freud, le avem în legătură cu instinctul sexual. Aceasta nu înseamnă de loc, precum greșit se crede, că celelalte porniri instinctive nu se sublimează. Pentru cine vrea să-și facă o idee limpede despre felul cum se face sublimarea tuturor instințelor, aproape inconștient, în viața și în manifestările de toate zilele, i-aș recomanda cartea lui R. M. Freienfels „Die Seele des Alltags“.

Ceea ce reținem din această incursiune fugitivă în procesul sublimării este faptul că prin sublimare, indivizii superiori dotați (e cunoscut cazul lui Wagner cu „Tristan și Isolda“) ajung la crearea valorilor sociale (opere de caritate), estetice, științifice, practice, care cu timpul se socializează, devenind bunuri colective.

GRIGORE POPA.

BAZELE PSIHOLOGIEI CARACTERULUI

II.

CARACTERUL ȘI INDIVIDUALITATEA PSIHICĂ

(Urmare)

Prin încadrarea vieții psihice în ordinea naturală de desfășurare a fenomenelor, Psihologia a intrat definitiv ca o verigă prețioasă în lanțul științelor biologice. „Sufletul” depășește posibilitățile de cunoaștere metodică ale științei pozitive, iar dreptul la existență a unei metafizici a spiritului trece dincolo de intențiile noastre prezente. Din aceste motive, definiția etimologică a Psihologiei — ca „știință a sufletului” — creiază reale dificultăți în interpretarea științifică a proceselor mentale și ca urmare, înlăturarea ei se impune principial.

Psihologia se definește azi, în mod curent, ca fiind *știința comportamentului*. Viața psihică nu este altceva decât o înlănțuire organică de comportări sau *atitudini* pe care le trăește și execută individualitatea în fața diverselor și complicatele situații pe care le prezintă mediul său de viață. Aceste comportări — dela cele mai simple până la cele mai complexe — sunt *expresi* unei unități de viață (individualități) și posedă în desfășurarea lor reală un aspect interior de *trăire* și un aspect exterior (reacțiuni fiziologice, corporale), indisolubil concrescute în orice act biologic.

Nu există fenomen psihic sau fiziologic pur numai în abstracția omului de știință; realitatea fenomenală cuprinde un șir de nuanțe intermediare între aceste două extreme. În consecință, domeniile de cercetare ale științelor vieții nu sunt izolate în manifestarea lor concretă, ci reprezintă numai delimitări, prin granițe artificiale, impuse de necesitățile studiului.

Urmează acum încercarea noastră de a determina locul și structura caracterului înăuntrul vieții psihice. În vederea acesteia, vom da o analiză statică, „transversală” a psihismului, considerat la un moment dat al evoluției, anume pe treapta adultului.

Noi înclinăm să dăm Psihologiei următoarea definiție — mai cuprinzătoare și poate mai explicită —: *Psihologia este știința biologică ce se ocupă cu studiul genezei, proceselor, structurii și evoluției vieții psihice*. Studiu științific înseamnă *descrierea, clasificarea și explicarea* unui câmp dat de fenomene, — în cazul de față al fenomenelor psihice sau comportamentelor.

1. Geneza vieții psihice.

Tratarea originii vieții psihice implică studiul *eredității* (al mecanismului de transmitiune dealungul generațiilor a dispozițiilor psihice) și al *mediului* (intra - și extrauterin), prin influența căruia apar atitudinile dobândite, sau comportamentele câștigate. Limitele de dezvoltare maximă ale vieții psihice sunt trasate de dispozițiile ereditare ale speței, care formează patrimoniul ereditar al indivizilor singurateci. Relația individualitate — mediu este însă mult mai strânsă decât ne închipuim la întâia vedere. Spețele biologice au un anumit plan, o anumită ambianță proprie, care le favorizează creșterea și maturizarea individuală. A considera o însușire maturizată ca o creație exclusivă a mediului sau ca ceva determinat numai de ereditate este o eroare evidentă, care dispare de îndată ce ne gândim că prin înlăturarea sau schimbarea

radicală a mediului, sau a vreunui factor constitutiv al acestuia, viața dispare. Peștii nu pot trăi pe uscat, după cum lei nu pot trăi în apă, sau omul în atmosferă. De altă parte, continuitatea vieții se asigură numai prin transmiterea ereditară a patrimoniului dispozițional. În urmare, „ereditate” și „mediu” sunt termeni inclusiv și nici decu n exclusivi. Evident că există însușiri psihice care derivă mai mult din ereditate, după cum există altele care se pot explica mai mult în funcție de mediu.

Omul a intervertit firește ordinea naturii, prin transformarea și ameliorarea mediului extern, dar nu prin schimbarea esenței lui. Nu trebuie să uităm apoi faptul, pe care îl umbrește studiul omului și anume, că spețele biologice — implicit cea umană — au apărut prin concursul împrejurărilor naturale și că ele sunt pregătite în primul rând pentru condițiile vieții de natură și nu pentru circumstanțele specifice vieții culturale. De altminteri discrepanța dintre natură și cultură este numai aparentă, căci cultura și întreaga achiziție spirituală a omenirii nu este decât o *prelungire* a posibilităților biologice-native până la marginea la care le-a îngăduit natura. Natura este mult mai cuprinzătoare decât cultura, iar cea din urmă, în formele ei umane, este un accident în viața speței. S'au prăbușit culturi milenare, s'au dărâmat imperii și așezăminte umane, create prin munca și achizițiile spirituale a zeci de generații. De sub zidurile dărâmate, omul biologic — menționat de natură — s'a ridicat din nou și a început să-și prelungească puterile lui inerente, turnând în forme nouă esența sa vitală, — prin exteriorizare „formată”. . . .

În general, individul realizează, prin viața sa temporară, eternele dispozițiuni ale speței, care se transmit mereu aceleași prin plasma germinală.

Pentru a cunoaște așa dar originea vieții psihice individuale, este necesar să urmărim procesul de transmisiune ereditară și în același timp, e nevoie să privim dezvoltarea dispozițiilor ereditare a individului sub influența nemijlocită a factorilor activanți în mediul său biologic și specific. Transmisiunea ereditară a factorilor și dimensiunilor psihice nu se face întâmplător, ci în virtutea unor legi determinante, care au început a fi cunoscute. Astfel gruparea însușirilor în descendenți se efectuează după principiile mendeliene⁷³⁾.

2. Dimensiunile active ale vieții psihice.

Individualitatea, generatorul și centrul de unde se desprinde ori și ce manifestare psihică, cuprinde întreg ansamblul de dispozițiuni native, dezvoltate în un anume grad de mediu. În termenii utilizați în studiul eredității, ceea ce se dărește nativității poartă numele de „genotip” (constituție), iar ceea ce revine mediului de „phenotip”. Separația este evident din nou de natură științifică. După cum suntem departe de a vedea discrepanța natură — cultură, tot astfel *câștigatul* nu se opune, ci întregeste *ereditarul*. În general nu putem spune că există activitate pur nativă sau pur dobândită, ci doar manifestări în care dozarea acestor factori atinge cele mai variate nuanțe.

Dacă ținem seamă de această dozare, putem sistematiza pluralitatea comportărilor psihice în trei grupe: 1) *native*, 2) *dobândite* și 3) *inteligente*.

⁷³⁾ Pentru lămuriri asupra problemei eredității se poate consulta: E. CONKLIN: *L'Hérédité et le Milieu*. — Paris — Flammarion, 1920.

W. PETERS: *Vererbung geistiger Eigenschaften und psychische Konstitution*. Jena, Fischer 1925.

JENNINGS H. S.: *The Biological Basis of Human Nature*. London, Faber, 1930.

Comportările *native* (reflexe și instințe) sunt determinate în mod pre-campănit de structura ereditară a organismului. Aceste reacțiuni apar fie la naștere, fie în cursul evoluției individuale, datorită procesului de maturizare.

Ia categoria reacțiunilor *dobândite* (*obișnuințele*) intră acele manifestări pe care persoana umană le învață prin experiența sa directă (de ex., scrisul, cititul, conducerea unei mașini etc.). Fără îndoială că și în cazul acestora, acțiunea dispozițiilor native este hotărâtoare. Omul învață numai acele comportări pe care i le îngăduie conformația sa biologică ereditară. Nu poate învăța de ex., să sboare, decât cu . . . avionul.

În fine, reacțiunile cele mai complexe din unghiul de vedere al adaptării și al importanței lor pentru viață, sunt cele *inteligente*. În mod general, *inteligenta* se definește ca fiind capacitatea de adaptare cu ajutorul gândirii situațiilor nouă. Procesele de gândire și raționare sunt însă strict limitate de echipamentul nativ, încât nivelul de inteligență sau putința de adaptare inteligentă ca atare, este fixată de ereditate.

Dimensiunile active sau procesele psihice, care se dezvoltă prin maturizare și prin perpetua stimulare a dispozițiilor native ale individualității de către mediul ambiant, și prin care se realizează diversele tipuri de comportare, se precizează în următoarele direcții principale:

a) *Cunoașterea*. Întipărirea lumii exterioare, prinderea raporturilor existente între multiplele și pluralele ei aspecte, crearea noilor raporturi și forme prin imbinarea celor existente, se efectuează prin procesele mentale de cunoaștere. Aceste procese - numite *cognitive*, după o terminologie recentă - au așa dar rolul biologic de a asigura cunoașterea realităților înconjurătoare, sau a mediului în care se desfășoară viața individuală și socială. Procesele de cunoaștere, în ordinea complexității crescânde, sunt următoarele: perceperea, memorizarea, asocierea, gândirea, imaginarea și procesul intelectual (raționarea). Nu e locul să intrăm în analiza acestora. Menționăm însă câteva lucruri. Aceste procese sunt interdependente, iar în denumirea oricărui act psihic se ține seamă totdeauna de aspectul predominant. În gândire de ex. participă atât perceperea cât și memorizarea, însă predomină prinderea înțelesului și raporturilor existente între datele perceptuale, sau între acestea și cele memorizate, sau numai între cele memorizate, etc. În al doilea rând, procesul intelectual (al raționării) este nucleul comportamentului inteligent.

Conținuturile acestor procese - sau ceea ce se numeau „elemente ale stărilor de conștiință” - sunt: percepțiile, ideile (reprezentările), asociațiile, imaginile, ideile - conceptele - judecățile și raționamentele.

b) *Afectivitatea*. A doua dimensiune a vieții psihice e reprezentată de procesele *emotive*. Aceste procese prilejuiesc *trăirile* afective, care dau coloraturi specifice comportărilor individuale.

Realitatea exterioară nu se întipărește în psihic și nu se transformă, prin comportări, rece și indiferent. Ea e *valorificată*, în primul rând, în funcție de semnificația ei pentru viața individuală. Unele situații deslănțue emoția de frică, altele cea de mânie, altele cea sexuală, etc. Situațiile iau apoi coloraturi afective generale de *plăcere* sau *neplăcere*, în măsura în care ele au facilitat sau nu comportarea individuală în atingerea scopurilor ei.

Nuanțarea emotivității cunoaște cele mai variate, mai fine, mai complexe și mai personale forme, începând cu trăirile emotive primare (ce fac parte integrantă din comportarea nativă), trecând prin emoțiile derivate (speranță, încredere etc.) spre a ajunge la structura emotivă cea mai complexă, reprezen-

stată de sentimente. Sentimentul, după cum a arătat McDougall, este un complex de emoții structurate în jurul unui obiect concret sau abstract.

Reținem, în concluzie, ideea că afectivitatea este factorul de *valorificare* biologică (în funcție de semnificație) a tuturor situațiilor interne sau externe, care constituie mediul de viață al organismului.

c) *Reacțiunea externă*. Cunoașterea și afectivitatea este strâns conexată de acțiunile și mișcările exterioare, — sau de procesele *conative*. Conația cuprinde toată seria de mișcări ce însoțesc diversele trăiri și atitudini interioare. Ea culminează în actul *voluntar*.

Dacă aceste procese cognitive, emotive și conative depășesc media comună de eficiență sau funcțiune (considerate într'o masă de indivizi neselectați) ele poartă numele de *aptitudini*, iar când aceste aptitudini sunt impregnate de cunoștințe și determină realizări superioare, în variatele domenii de activitate umană, ele poartă numele de *capacități*⁷⁴). În diagnoza aptitudinilor se accentuează factorul nativ, ereditar în vreme ce în determinarea capacităților se ține seamă de elementul dobândit prin proprie experiență.

Mai menționăm aci — fără intenția de a intra în amănunte — că desfășurarea sau curgerea proceselor psihice are trei *planuri*: *conștient*, *pre* — sau *subconștient* și *inconștient*.

3 Configurațiile vieții psihice: arhitectonica și organizarea lor.

Dimensiunile active ale vieții psihice se sprijină, sau sunt emanațiuni, ale marilor configurații pe care le posedă psihismul în totalitatea lui. În definitiv aceste dimensiuni sunt numai instrumentele de adaptare biologică. Isovoarele activității, motivele conduitei trebuiesc căutate nu în procese ca atare, ci în altă parte.

E în natura vieții, scria Shand, de a susține sistemul și organizarea. Dacă parcurgem drumul dela exterior spre interior și trecem acum dela dimensiunile active la modul de structurare și la arhitectonica generală a vieții psihice, deosebim două mari configurații: configurația sau structura *formală* și configurația *materială* (de conținut) a individualității psihice.

A. Configurația formală, sau *forma* psihismului, cuprinde acel sistem de însușiri native care determină felul de manifestare sau *ritmul* individual de comportare (temperamentul). Acest sistem nu pare a fi determinat nici de aptitudini nici de tendințe. Configurația formală cuprinde trei factori centrali: *activitatea*, *emoționalitatea* și *intensitatea* psihică. Activitatea are următoarele forme: rapiditatea deciziunii și reacțiunii, persistența și flexibilitatea. Emoționalitatea (ușurința cu care se nasc complexe emotive, durabilitatea, profunzimea, superficialitatea și dispariția stărilor emotive) cuprinde întreaga serie de nuanțe afective între hypo - și hypersensibilitate. Factorul intensității psihice se manifestă prin tensiunea psihică (raportul dintre energia psihică virtuală și cea activă), impulsivitatea motorică (gradul energiei active) și inhibiția (stăpânirea) nativă.

Gruparea diversă a acestor factori — prin dispoziția lor ereditară și prin influența mediului — creiază structurile temperamentale mai complexe, reprezentate de introversiune - extroversiune și ciclotimie - schizotimie.

Înțelegerea aspectului formal al individualității — al *temperamentului*,

⁷⁴) În expunerea aceasta suntem influențați de vederile psihologice a d-lui Prof. F. Ștefănescu Goangă, în școala căruiua ne-am format.

e mult ușurată dacă ținem seamă de corelatul său fiziologic. În această privință, dela cercetările hipocratice până la cele contemporane, întâlnim un consens unanim și anume, că manifestările temperamentale sunt în dependență de structura chimismului interior - endocrinian. Formula acestuia e constantă, sau în orice caz puțin modificabilă prin educație și influențe externe. Din această cauză, structura temperamentală nu se modifică decât puțin - în condiții de viață normală.

B. În configurația complexă și variată a *conținutului* individualității, distingem următoarele configurații, — mai reduse, dar care formează adevăratele pivoturi ale activității psihice:

a) Dispoziția nativă.

Dispoziția nativă (termenul și sensul îl luăm dela McDougall) cuprinde izvoarele activității psihice și tendințele generale sau permanente ce se găsesc la temelia ori și cărei comportări psihice. Opiniile privitoare la natura și numărul acestor izvoare diferă dela cercetător la cercetător. Rădăcina mai adâncă a acestor tendințe este în însăși natura vieții, considerată de unii „elan vital“, de alții „voință de putere“, „libido“, etc. Această problemă depășește însă limitele cunoașterii științifice. Trebuie totuși să remarcăm faptul că realitatea vieții ne înfățișează mai multe tendințe originare, iar încercarea de a le reduce la una singură rămâne infructuoasă.

Viața tinde să se mențină și să se desvolte. Intreg complexul de tendințe-originare sunt puse în slujba acestei directive generale a vieții.

Tendințele umane nu sunt însă conturate precis dela naștere, ci se precizează și se definesc, în măsura dezvoltării individului, prin contactul cu realitățile ambiante și prin maturizare. Trăinicia și siguranța tendințelor, ce se întâlnește la adulți, este un rezultat al maturizării și îmbogățirii experienței individuale și nici decum un dat primar al vieții psihice. Tendințele sunt țâsniri de viață, fără înclinări speciale către un anumit obiect sau situație (dispoziții). Procesul de individualizare al lumii exterioare, cu variatele sale aspecte, ca și specificarea tendințelor în legătură cu obiectele, ființele și situațiile acestei lumi, merge mână în mână cu procesul evoluției individuale. Acest adevăr e valabil în special pentru viața omului, a cărui tendințe sunt foarte labile și la care educația și învățarea poate spiritualiza și socializa enorm de mult tendințele primare.

În general, tendințele se potentează prin uz normal și își pierd din intensitate, sau chiar se atrofiază, prin ne-uz. Ele nu apar decât sub formă difuză în conștiința clară, formând zona pre- și inconștientă a psihismului.

Maleabilitatea și plasticitatea tendințelor nu justifică însă întru nimic doctrina pe care o putem numi a „optimismului pedagogic“, adică a acelui punct de vedere care crede că individualitatea copilului poate fi formată în ori și ce direcție și mai ales poate dobândi ori și ce obișnuință prin învățare. Trebuie știut că educația nu poate crea, ci ea trebuie să se limiteze la dezvoltarea, dirijarea și îmbogățirea cu conținuturi spirituale a dispozițiilor-ereditare. În al doilea rând, nu trebuie să se uite că stăvilile cele mai puternice puse de natură sunt în domeniul proceselor și aptitudinilor, unde limitele maxime de dezvoltare sunt mai tranșant hotărâte de ereditate, decât în cazul tendințelor. Setea de viață, cu nenumăratele ei forme spiritualizate și socializate, are granițe mult mai variabile decât puterile pe care le are individul

de a le satisface, puteri reprezentate de aptitudini și de dimensiunile active ale psihismului.

În categoria tendințelor primare mai importante, putem inseria — după vederile lui McDougall — următoarele: curiozitate, mânia, frică, tendința sexuală, amor — propriu, supunere, tendința socială sau gregară, de desgușt de strigăt de ajutor, de hrană, construcție, achiziție, de răs și combativitate. Din acestea sau prin acestea se dezvoltă toate tendințele câștigate în cursul vieții individuale.

Tendințele au alte și alte grupări și ierarhii dela individ la individ. La unii indivizi predomină ereditar foamea, la alții tendința socială sau a afirmării proprii etc. Limbajul comun caracterizează pe indivizi după tendința predominantă în viața lor psihică. Astfel se pot distinge indivizi cu o dispoziție psihică timidă, umilă, ambițioasă, curioasă, distrată, sociabilă, achizitivă, irascibilă, — după tendința care iese pe întâiul plan al dispoziției sale native.

Armonizarea tendințelor și determinarea unei linii consistente de conduită — în cadrul societății — este opera factorilor ce compun caracterul.

(Va urma)

Dr. Dimitrie Todoranu

Pagina administrativă.

PENSIONAREA ÎNVĂȚĂTORILOR.

Pensia este asigurarea bătrâneții, banul alb pentru zile negre, rezultat al reținerilor ce se fac de Casa Generală de Pensii din salariile lunare ale funcționarilor statului, județelor și comunelor.

Pensionarea e operațiunea administrativă ce se face de Comisiile de pensii ale Casei Generale de Pensii, pe baza actelor ce depune funcționarul, acte cerute de lege, la întocmirea cărora *recomandăm funcționarului o deosebită atențiune.*

De foarte multe ori funcționarii, cu toate drepturile lor, se văd pensionați fie cu ani mai puțini, fie cu câteva luni sau ani mai târziu și cu pensia pierdută pe aceste intervale de timp, numai din cauza *necunoașterii formelor și greșita întocmire a actelor*, cu atât mai mult cu cât cei ce stabilesc pensia nu sunt toți specialiști, magistrați de carieră, parte din ei fiind funcționari de carieră

delegații diferitelor ministere, limitați a face un oficiu de circa jumătate până la o oră zilnic cu semnarea deciziilor de pensionare, întocmite pe cale administrativă.

De aceia se recomandă mare atenție la întocmirea actelor, la întocmirea și cuprinsul cererii de pensionare, la data și locul introducerii cererii.

Prin întregirea țării cu teritoriile noi românești s'a ajuns a se aplica și legile de pensionare ale fostelor state, în ce privește timpul servit înainte de unire. Pentru cei din aceste teritorii, *atenția trebuie să fie cu atât mai mare*, cu cât legile fostelor state se aplică cu diferite interpretări, după felul cum cel în cauză a știut și știe să-și susțină interesele prin actele de care se servește și cererile ce și-a făcut, documentate sau nu.

E o eroare profundă a se crede că

având toate drepturile ai și ajuns la realizarea lor. Forma este cea mai mare nenorocire pentru cei ce nu o respectă, formalismul fiind esențialul în aplicarea legilor. „*Forma regit actum*“, sau, pe înțelesul tuturor, forma înghețe fondul.

Principiul în materie de pensionare este acela că orice timp servit cu rețineri, este timp util, calculabil la pensie. Totuși, membrii corpului didactic se văd adesea scurțați în drepturile lor cu ani de zile, deși li s'au făcut rețineri. Acestea sunt anomalii cari adesea dau loc la adevărate nenorociri, căci asemeni funcționari știindu-se că au 35 ani calculabili, la pensie, își dau demisia din serviciu, fără a fi consultat mai înainte un specialist, ca în urmă să se vadă respinși de la pensionare și deci rămași și fără leafă și fără pensie câțiva ani, până la împlinirea limitei de vârstă.

În această categorie am salvat

mulți funcționari, profesori și învățători, cari au avut prudența să-mi ceară sfatul înainte de a face acest pas hotărâtor, pensionarea, încheierea întregii activități funcționărești pentru scopul final, pensia, pe care fiecare o dorește cât mai apropiată de drepturile ce are, ca să-și poată acoperi toate necesitățile de traiu ca pensionar.

În articole viitoare voi da treptat, explicată și comentată, Legea Generală de Pensie, cu regulamentul ei, cum și legile speciale și cele organice în ce privește pensionarea, în părțile esențial necesare a fi cunoscute de funcționari și în special de membrii corpului didactic din teritoriile alipite, ca prin cunoașterea exactă a aplicării acestor texte, fiecare să poată păși cu toată siguranță atunci când îi va veni timpul.

VASILE GOGA

fost avocat la Casa Pensiilor

CLASIFICAREA CAUZELOR NEREUȘITEI A UNORA DINTRE ÎNVĂȚĂTOR

1. Lipsa controlului asupra tehnicii învățământului.

Învățătorul poate să ignoreze tehnica învățământului sau să nu-i aplice principiile: nu știe să instruiască.

2. Lipsă de disciplină și de ordine. El nu știe să țină încordată atenția elevilor săi; clasa este nedisciplinată.

3. Lipsa cunoașterii planului de studiu.

4. Lipsă de inteligență. El este incapabil să domine situațiile.

5. Lipsă de efort. Fie urmarea lipsei de energie fizică, fie din cauza unei neplăceri naturale către muncă, învățătorul nu reușește să facă efortul necesar pentru a ajunge la o reușită. Pro-

abil el nu-și prepară lucrul său, nu observă detaliile încercării sale, nu ține registrele necesare, nu face niciun raport, etc.

6. Lipsă de inițiativă. El este capabil să facă tot ce i se ordonă, însă nimic în afară de aceasta.

7. Lipsă de adaptare. El nu reușește să se adapteze superiorului său ierarhic, altor învățători, societății, elevilor. El este o cauză de neliniște continuă. El poate fi potrivit în clasa sa, dar nu ajunge să stabilească raporturi convenabile cu colegii săi. El este subiectiv, în general dezechilibrat; el tulbură armonia.

8. Lipsa simțului obișnuit. El nu reu-

șește să înțeleagă situațiile. El nu are destulă judecată pentru a observa că anumite cuvinte și procedee sunt deplasate. El lucrează sau prea repede sau prea încet. El se află întotdeauna în încercătură.

9. Debilitate fizică. El are o boală recunoscută sau ascunsă. El poate să fie nervos, iritabil sau antipatic. Ii lipsește energia fizică pentru a face o muncă serioasă.

10. Lipsă de norme. El nu știe ce se așteaptă dela el. El poate să fie în toată competența sa, însă se poate să fie complet lipsit de ideea cerințelor unui bun învățământ.

11. Lipsă de stăruință. El este descourajat de atitudinea șefului său, de lucrările proaste ale elevilor săi, etc. El își pierde timpul căutând câmpuri noi de activitate.

13. Lipsa înțelegerii și a simpatiei față de interese exterioare: afaceri familiare, obligațiuni sociale, etc. El nu este dispus să ia parte la celelalte numeroase greutăți și încercări suplimentare ale școlii.

13. Lipsa înțelegerii și a simpatiei față de elevi. El nu reușește să se con-

funde cu punctul lor de vedere. El a pierdut orice amintire a veseliei, a dorințelor și speranțelor copilăriei. El nu simpatizează ființele sau lucrurile pe care copiii le iubesc și le adoră cel mai mult.

14. Lipsa spiritului social. El nu reușește fiindcă orizontul său social este limitat. Comunitatea și copiii pot să fie bogăți în experiențe sociale și în a remarca diferența. Elevii rād de el.

15. Necunoașterea a ceea ce elevii ar putea să facă. El nu știe ce poate să aștepte dela elevi și nu are nici o noțiune asupra dificultăților de învins.

16. Lipsa personalității. E lipsit de forță spirituală și socială. El nu ajunge niciodată să răspândească în jurul său viață și entuziasm. El nu atrage pe elevi și nu le câștigă încrederea.

17. Lipsa stabilității morale. El nu este cinstit nici cu el însuși, nici cu ceilalți. El nu are echilibru moral în diversele sale relațiuni personale, atât la școală cât și în societate.

ROBERT DOTRENS

(Trad. C. Orășianu).

DR. AUGUSTIN BUNEA

La 16 Decembrie, s'a comemorat la Blaj, cu solemnitate deosebită fap-tura uriașă a canonicului *Dr. Augustin Bunea*, — dela a cărui moarte s'a împlinit un sfert de veac — comemo-rare făcută cu gândul de a-l așeza în locul de cinste al eroilor românismului, ca pe unul dintre cei mai luminați și vrednici luptători ai idealului sfânt al unității noastre naționale.

Bunea a fost marele român care a simțit și a purtat în sufletul său amărăciunile unui neam pus în lanțurile sclaviei, dar știa „că suntem un po-

por de putere și de viață și că neamul acesta primenit de ticăloși și mișei, va răsări viguros și dornic de viață. Vom sfârși cu izbândă războiul mare ce-l purtăm pentru ființa noastră națională”.

O minte cuprinzătoare, un spirit pătrunzător, a avut clar — viziunea visului secular împlinit, trăit în clipe de adâncă și neuitată prietenie cu N. Iorga, care-l cerceta adesea în casa sa, în Ardeal. De aceea amintirea lui Bunea va rămâne strălucitului nostru profesor în veci neștearsă și plină de duioșie.

Lucrările sale, de o incontestabilă valoare istorică-literară, aruncă o lumină vie asupra spiritului său național și a activității sale vaste și fecunde. Operele consacrate istoriografiei și culturii noastre naționale i-au asigurat un loc de seamă în rândurile marilor noștri istorici, iar Academia Română din București îl alege membru al său, fapt care a produs o adâncă emoție în rândurile Românilor ardeleni. Din operele sale putem cita: Stăpânii Țării Oltului, Istoria Românilor până la 1382, Conscripția Românilor dela 1750, Episcopul Inocențiu Klein, Vechile Episcopii, Ierarhia Românilor, Autonomia Bisericii, Episcopii P. P. Aron și D. Novacovici, etc.

Canonicul Bunea deși era un mare cărturar, nu s'a ridicat dincolo de treapta de umil canonic din cauza intransigenței sale naționale, căci el zicea: „*să cadă cerul asupra noastră, noi nu ne vom înspăimânta în luptă ce purtăm pentru limbă și credință*”. De altfel niciodată n'a înțeles să ia o atitudine favorabilă stărilor de

atunci din Transilvania sau să împărtășească politica imperiului austro-ungar.

Când contele Apponyi încearcă prin legiuirea sa să sugrume școala românească, Bunea, căruia i se încredințase îngrijirea școalelor, protestează cel dintâi contra acestei tentative barbare.

Pe Bunea îl găsim apoi în rândurile acelor care trebuiau să apere pe memorandiști cu bărbăția și puterica sa personalitate științifică.

Activitatea sa minuțioasă și fecundă pe terenul istoriografiei naționale, al cercetărilor sale istorice și religioase, precum și talentul său deosebit de orator, face din Dr. Augustin Bunea una dintre cele mai strălucite figuri din trecutul apropiat al neamului nostru și va rămâne în veci un precursor al idealului sfânt, înfăptuit la Alba Iulia, unde cu 10 zile înainte de a-l doborî moartea, rostise discursul său profetic.

VICTOR POPA
Invățător — Săcărâmb.

PROGRESELE STRĂJERIEI.

Intre 9—12 Februarie conducătorii străjerismului, d-nii general Manolescu și maior Sidorovici, au vizitat Clujul. Intr'o adunare a corpului didactic, d. general Manolescu a arătat din ce necesități sufletești izvorăște noua organizare a vieții tineretului român.

În discuția care a urmat, câteva persoane și-au exprimat temerea că străjerismul va aduce o complicare a programului de muncă, și așa desul de încărcat. Înțeles străjerismul astfel, e cu totul greșit. Străjerismul nu înseamnă o încărcare de program, ci o atitudine nouă, cerută, de rit-

mul vieții care trebuie să creeze țării tineri sănătoși și buni, capabili de un mare și susținut efort personal și colectiv, care să poată realiza, pe seama lor și a națiunii românești, maximum de bunuri morale și materiale. Străjerismul are desigur legile sale, care trebuie să dea țării un suflet unitar în ceasurile de bucurii ori de grele cumpene, dar asigură în același timp străjerilor mari și mici, toată libertatea inițiativei personale, pe care o cer împrejurările.

Deși străjerismul nu și-a sărbătorit încă prima aniversare, a luat o amploare impresionantă, dovadă că

mișcarea aceasta de învioreare era o necesitate adânc simțită.

Am arătat altădată, tot în paginile acestei reviste, că inițiatorii străjerismului au dovedit o rară înțelegere a sufletelor încredinșând corpului didactic sarcina atât de mare a regenerării națiunii. Mulți învățători și-au transformat deja clasele în cuiburi de străjeri și laolaltă cu elevii, lucrând fără nicio altă preocupare decât aceea de a umple orele de muncă rodnică și plăcută și sufletele de frumusețea credinței pentru *Rege și Neam*, ei îndeplinesc în viața României o misiune într'adevăr istorică.

I-am văzut pe învățători la lucru în Someșeni, Apahida și Cojocna (jud. Cluj). Ceea ce s'a realizat nu e numai frumos, ci și vrednic de a fi lăudat și imitat. Mișcărilor gimnastice, de pildă, excelau prin repezițiunea, exactitatea și armonia exe-

cutării lor. Se deschide în felul acesta noi perspective educației fizice, care poate deveni o școală de sănătate și morală pentru toți, dar și prilej de nobilă desfățare a *multimelor*, prin reuniunile sătești, care vor putea executate de astăzi înaintea ansambluri sărbătorești, de proporții nevăzute încă la noi.

Degajat de orice pedantism pedagogic, străjerismul va introduce în școala noastră ceea ce-i lipsește în așa de mare măsură: înviorearea generală, activitate generală și mai presus de orice, *un țel comun*, care trebuie să devină noul și sfântul nostru ideal: *Regele și Neamul*.

De aceea mișcarea străjerească trebuie îmbrățișată cu toată însuflețirea, fără a ceda o clipă scepticismului care poate să altereze, ori să distrugă elanul nostru.

DIMITRIE GOGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C R O N I C A

CĂTRE CITITORI. — Ne simțim obligați a mulțumi și pe această cale d-ilor St. Fotescu (Hunedoara) și P. Lenghel-Izeanu (Maramureș) cari au făcut propagandă pentru revista noastră printre cunoscuți.

Rugăm și pe ceilalți cititori ai noștri să recomande revista cunoscuților, căci cu cât numărul cititorilor se va spori, vom putea și noi mări numărul paginilor.

Vă mai rugăm, de câte ori primiți un număr proaspăt din revistă, să vă puneți întrebarea dacă sunteți la curent cu abonamentul.

Tipărirea revistei costă mulți bani și noi ne sprijinim numai pe contribuția cititorilor, la care adăugăm, sprijinul nostru moral și material.

O FRUMOASĂ ȘI ÎNTELEAPTĂ CUVĂNTARE REGALĂ. — Cu prilejul investirii I. P. S. Mitropolitului Nicodem al Moldovei, M. Sa Regele a rostit cuvântarea pe care ne-am simțit obligați s'o reproducem și noi atât pentru frumusețea ei, cât și pentru înțeleapta gândire care o cuprinde.

Iată cum a răspuns M. Sa Regele înaltului ierarh:

„**INALT PREA SFINȚIA TA**

Incredinșându-ți astăzi cărja arhiepiscopală a Moldovei, te așezi pe scaunul mitropoliei care a fost cinstit de atâtea fețe de seamă ale bisericei noastre, care au făcut fala neamului.

Mitropolia întemeiată în 1392 ca o afirmare a fânței politice a statului mol-

dovenesc, fără șovăială, în decurzul vecherilor a slujit cu sfințenie credința și Patria.

Nici o altă eparhie pe pământul fostelor principate unite în 1859, n'a ilustrat mai puternic că biserica și țara fac una.

Ai grijă de preoți și în alegerea lor nu te lăsa să fii condus decât de conștiința-ți episcopală.

Venit acolo la Iași din chiliile Mănăstirei Neamțului, vei ști de sigur să ridici și nivelul mănăstirilor noastre. Ele nu trebuiesc să fie aziluri de pensionari, ci adevărate focare de muncă și de lumină culturală, așa cum au fost ctitoriile domnești din trecut. Din zidurile lor strămoșești trebuie să iradieze puternic peste toată țara strălucirea unor gânditori și unor propovăduitori ai semănței cele bune.

Mai mult ca ori când parabola Mântuitorului despre semănătorul este actuală, dar nu trebuie să ne speriem de pământul neroditor, ca și în agricultură, trebuie să învățăm să ne pregătim ogorul, ca să încolțească cât mai roditor lanul.

I. P. S. Tu și ceilalți ierarhi, sunteți semănătorii; tot restul clerului sunt plugarii și muncitorii pământului, cari vă pregătesc ogoarele, deci încă odată recomand cu căldură grija pentru aceștia.

Cuvintele calde ce Mi le-ai adresat, și pentru cari mulțumesc I. P. S. Tale din tot sufletul, Imi dau toată încrederea de felul cum vei pricepe să-ți îndeplinești misiunea".

† VASILE SUCIU, „asprul Dac cu capul pătrat, bărbia tare și ochii de foc în orbitele adânci, călcând greu și vorbind rar, în mâna căruia era de atâția ani Biserica unită a Românilor, s'a stins la capătul ostenețelor de care nu voia, de atâția ani de zile, să cruțe trupul său lovit și mutilat.

Când a fost ales în locul unui prelat de nobil neam, având toată surăzătoare grație a acestei familii de vechi ori-

gini boierești legate de începuturile Moldovei, dar supt a cărui oblăduire blândă nu se dusesese nici lupta contra străinului apăsător, nici nu se făcuse opera de creațiune, cei cari se opriseră asupra lui știau că Vasile Suciul e un cărturar distins, un devotat om al școlii și un harnic administrator, dar nici ei nu bănuiau ce poate ieși din hărnicia acestui neobosit cititor.

Cu dânsul a venit dârzenia la muncă a țăranilor și meșterilor de sat, din cari se cobora. Fără preget — și adesea aproape fără bani — s'a apucat de truda grea pentru îndeplinirea a ceea ce socotia că este datoria sa. Așezămintele pe care le-a ridicat, și nu pentru a sa trufie, căci a continuat să steie tot în vechiul, dar așa de simpaticele castel de prinț ardelean din veacul al XVII-lea, îi vor pomeni totdeauna numele.

În această muncă el și-a cheltăit toate puterile. Căzând în grea boală, a trebuit să i se taie un picior. Cel care servia așa de frumos în mândra biserică episcopală, a fost silit să steie de acum înainte în strana sa. Dar și așa n'a pregetat să facă oricând drumul la București, pentru binele alor săi.

S'a ferit să facă, într-o țară așa de desbinată, o politică prin care s'ar fi adaus la greutățile noastre. Amabil cu fiecare, nu s'a robit cu nimeni, fiindcă a se lega însuși, însemna a primejdiu interesele Scaunului său.

Urmașul ce i se va da, va trebui să se ție strict de această linie întru mărirea aceluiași scopuri". N. IORGA.

(„Neamul Românesc“).

† IOAN BIANU a murit în ziua de 13 II a. c., în vârsta de 79 ani. Lasă în urma sa unanime regrete, căci a fost un mare și onest cărturar. S'a născut în com. Făget, jud. Târnava Mică. A studiat la București și în străinătate. A fost profesor al Universității din București. În 1902 a fost ales membru activ al Academiei Române. Lui i se datorește ordinea și buna administrare a acestei înalte instituții.

Din vasta sa operă remarcăm în mod special *Bibliografia românească, dela 1508—1830*, cel mai erudit catalog al cărților noastre vechi. Apoi: *Viața și activitatea lui Samuil Micu; Biografiile lui Laurian și Cipariu; Psaltirea Scheiand; Medicina babelor* (în colaborare cu dr. Obedenaru), etc.

Scriitorii noștri tineri s'au bucurat totdeauna de caldă înțelegere și susținere a lui Ioan Bianu, iar la concursurile cu subiecte date de Academie, mulți învățători au luat premii cu rapoarte susținute de Ioan Bianu.

DOUĂ SCRISORI. Publicăm două scrisori ale regretatului nostru colaborator, Victor Lazăr, dovezi de noblețta sufletească a acestui vrednic profesor.

Sibiu. Octombrie 1931.

Iubite Domnule Goga

M'a bucurat mult faptul, că majoritatea colegilor dela școala noastră normală din Cluj a avut, după cum mi-a spus dl Sudețeanu, priceperea necesară la alegerea directorului ei.

Am primit nr. 2 din „Satul și Școala”. Din câteva ziare am văzut și scopul ce-l urmăriți, pentru care vă felicit, pe d-ta și pe dl Iencica. D-voastră o să înfăptuiți ce doriți, dar vă doresc ca și dascălii noștri dela sate să vină cu realități rurale, ca să puteți, îndrumătorii lor, veni cu cele trebuincioase pe baza acestor realități.

Trimît și o notiță, cam lungă, despre mișcarea pedagogică din Germania, pe baza unui raport făcut de o profesoară sasă dela noi. E un avertisment să nu uităm, de unde să pornim dascălii și să nu prea îmbrățișăm fără socoteală și fără aprețierea realităților și a putinței proprii, orice inovație. Cum s'a întâmplat cu școala activă și cum s'a întâmplat acum 40—50 ani, când cu introducerea treptelor formale la noi în Ardeal.

Trimît, în plic sigilat, și o copie legalizată de pe testamentul nostru, cuprinzând dispoziții, ce se vor aplica după moartea mea și a soției mele. În privința Școlii Normale din Cluj și a ce-

lei din Sibiu, unde am învățat, am dispus, că jumătate din venitul averii noastre să se împartă în două părți egale, din cari să se ajute cu îmbrăcăminte, încălțăminte, etc., elevii.

Cu dragoste reșch
VICTOR LAZĂR.

* * *
Sibiu, 22 Nov. 1934.

Dragii mei tineri,

Scrisoarea d-voastră dela 12 Nov. a. c. a fost încâtva o prea plăcută surprindere pentru mine.

Trăim într'o vreme, când ceice nu mai acționează la vedere sunt uitați, cu toate că firele unei munci anterioare, oricât de modeste, se mai văd și după ce a trecut timpul.

Eu nu v'am uitat pe voi, iubii tineri ai Școlii Normale din Cluj, cu toate că m'am depărtat de acolo, și nu vă voi uita, după cum vă veți convinge după moartea mea.

Pentru atențiunea arătată vă mulțumesc cu căldură și repet ceea ce am spus uneori în ședințele Societății noastre de lectură: în învățătorul român dela sate văd organul cel mai chemat să ridice pe plugari la gradul de cultură reclamat de vremurile grele de azi. La aceasta va ajunge numai cultivându-se temeinic în școala normală, atât în clasă, cât și în afară de învățătura oficială, citind mult. Căci eu dau activității extrașcolare a dascălului nostru sâtesc o importanță mai mare decât celei dintre cei patru păreși ai școlii.

Mai repet ceva: nu vă pierdeți elanul în cei dintâi ani după ce ați terminat cu școala normală. Acești ani sunt pentru cei conștiențioși și pătrunși de misiunea lor apostolică, purgatoriul vieții dascălești, căci multe și mari vor fi necazurile. Dar trec și dacă ești dintre cei aleși, vei fi biruitor.

Mai e ceva. Aveți, între cei ce cărmuesc învățământul sau au putere asupra vieții dascălești, dacă nu dușmani, disprețuitori, cari prin călcarea legilor vă amărăsc zilele. Ii veți biru

nu prin declamări la adunările învățătoarești, unde unii vânează interese personale, ci prin o organizare dărză de defensivă, care să reacționeze cu putere și neîntârziat contra oricărei atingeri a drepturilor lezate ale oricărui membru al corpului didactic. Unul pentru toți, dar și toți pentru unul! Astfel veți birui.

Vă doresc sănătate și putere de muncă.

VICTOR LAZĂR
profesor pensionar al
Școlii Normale din Cluj.

† CONSTANTIN ORĂȘANU. — Fiu de țaran sărac din ținutul Drăgășanilor, s'a ridicat printr'o încordată muncă, terminând liceul și Academia Comercială din Cluj.

La fiecare etapă a studiilor sale, pe lângă dobândirea unui certificat sau diplomă, care valoriza inteligența și hărnicia lui, pierdea și o bună parte din sănătatea sa destul de șubredă.

Colegii lui dela Academie l-au apreciat alegându-l *secretar* și *președinte* al lor, colegii de birou dela Inspectoratul școlar din Cluj, l-au iubit și prețuit pentru corectitudinea sa, pentru spiritul de camaraderie, pentru înaltele sale calități morale.

Când notăm aceste rânduri, nu putem uita că numele lui a apărut și în paginile revistei noastre, ca traducător al unor articole de pedagogie.

Dumnezeu să-l odihnească, căci în timpul cât a trăit, s'a sbatut din greu pentru a se ridica la înălțimea la care aspirase. Drumul acesta de suiș însă, în loc să-i fie spre bucurie, i-a fost fatal.

TRANSFERĂRILE IN INVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR. — In Monitorul Oficial Nr. 34 din 9 Februarie 1935, s'au publicat posturile vacante, până la 1 Ianuarie 1935, în învățământul primar din municipii, comune urbane și rurale din întreaga țară. Membrii corpului didactic primar cari doresc să fie transferați

în posturile publicate vacante, sau care eventual ar deveni vacante prin transferările altora, vor face cereri de transferare pe care le vor înainta Inspectoratului școlar al regiunii respective în care sunt titulari.

Fiecare petiționar va motiva cererea cu acte și va anexa fișa personală, completând toate datele.

Cererile trebuie înregistrate la Inspectorat până la 1 Aprilie.

Transferările se fac cu îndeplinirea și aplicarea strictă a dispozițiilor stabilite prin art. 124 și 125 din legea învățământului primar, din 5 Iulie 1934.

Când transferarea se cere pentru o școală primară din altă regiune decât în care învățătorul este titular, Inspectoratul școlar regional, care a primit cererea, este obligat, conform art. 123, al. III, din lege, ca până la 15 Aprilie 1935, să o înainteze Inspectoratului școlar. Această cerere va fi însoțită de avizul motivat al Inspectorului școlar primar respectiv.

Tablourile de transferări se vor întocmi pe județe cu toate datele necesare, și vor fi înaintate Ministerului, cel mai târziu până la 30 Aprilie a. c.

ASISTENȚA SOCIALĂ PENTRU ELEVI. — Greutățile cu care luptă școlarele primare în timpul iernii sunt foarte bine cunoscute: sobe care scot fum, ferestrele sparte, uși care nu se închid și mai ales lipsa lemnelor de foc.

Dispoziții de îndreptare curg de sus în jos, lipsește însă înțelegerea celor chemați să le execute și lipsesc sancțiunile severe pentru cei nepăsători și de rea credință.

Afară de aceste necazuri, școala primară în timpul iernii, timpul cel mai prețios, trebuie să lupte și cu sărăcia copiilor de școală, cari vin adeseori nemăncați și foarte mulți slab îmbrăcați, încât te cuprinde jalea.

Lipsește în satele noastre, mici și mari, spiritul de asistență, căci suntem convinși că de nu s'ar putea ajuta toți

copiii săraci, totuși la o bună parte din ei li s'ar putea alina suferințele.

Greu ar fi ca prin stăruința învățătorului, preotului, oamenii cu dare de mână să ducă la școală, din milă creștinească, azi unul, mâine altul, câte o pâine și o cană cu lapte? Desigur că n'ar fi o imposibilitate.

Apoi nu s'ar găsi în fiecare sat oameni cu dare de mână ca să privească ca fii sufleștești pe 1—2 copii de școală silitori și săraci, pe cari să-i ajute cu caiete, cărți și îmbrăcăminte, fie chiar uzată?

Nu-mi pot închipui că sătenii noștri să fie într'atât de înrăiți, încât să fi dispărut din sufletul lor mila creștină!

Pentru ca acest sentiment să fie din nou trezit, din nou puternic, e nevoie de o acțiune susținută din partea școlaei și a bisericii, care nu trebuie să rămână numai niște instituții în care se oficiază, fără să se cultive spiritul jertfelnic.

Acum, când iarna grea oprește dela școală tineretul sărac și flămând, învățătorii au datoria să lupte pentru încheierea asistenței școlare.

Așteptăm din partea celor cari au reușit, informații, pentru a le face cunoscute și altora, ca un îndemn la acțiune.

EXAMENELE DE DEFINITIVAT ȘI ÎNAINȚARE. — Ministerul Instrucțiunii a fixat data de 15 Aprilie a. c. pentru examenul de definitivat al învățătorilor și data de 1 Martie 1936 pentru examenul de înaintare la gradul II.

La examenul de definitivat se pot prezenta toți învățătorii cari la 15 Aprilie a. c. vor avea trei ani de funcționare efectivă și cari la 1 Aprilie a. c. au titlul provizor.

Învățătorii cari urmează să se prezinte la 1 Martie 1936 la examenul de înaintare la gradul II, vor înainta cereri la Inspectoratul Regional pentru inspecțiile speciale.

ÎNAINȚAREA ÎNVĂȚĂTORILOR LICENȚIAȚI. — Ministerul Instrucțiunii prin decizia Nr. 26311 din 1935, dată pe baza avizului Consiliului de avocați Nr. 1039 din 1934, a hotărât: Învățătorii licențiați în litere și filosofie sau științe, cari aveau gradul I în învățământul primar, la înscrierea în facultate și cari fac dovadă că îndeplinesc toate condițiunile de activitate prevăzute de art. 119 și 120 din legea învățământului primar dela literele a, b, c, d, e, f, cari sunt notați la toate inspecțiile cu „foarte bine” și ale căror pedepse au fost radiate, sunt scutiți de stagiul de 5 ani de funcționare efectivă cu acel grad, la școala primară, pentru a cere înaintarea la gradul superior.

CALCULAREA LA PENSIE A TIMPULUI SERVIT SUB AUTORITAȚILE STRĂINE. Inalta Curte de conturi s. II admitând apelul făcut de d. I. S. contra hotărârei Casei pensiilor, i-a recunoscut drepturile de pensie cuvenite cu începere dela 1 Iulie 1931, urmând ca pentru timpul servit fără rețineri sub autoritățile ruse, Casa pensiilor să calculeze suma reținerilor și să o încaseze din pensia de bază lunară, conform art. 98 al. b, din legea dela 1925.

Casa pensiilor a atacat această deciziune cu recurs, care a fost admis pe motiv că Inalta Curte de conturi decizând că numitul poate beneficia de dispozițiunile art. 98 și că prin urmare trebuie să i se țină seamă în calculul pensiunii și de anii serviți sub imperiul rus, fără ca în același timp să constate dacă conform legiuirilor rusești avea vreun drept pentru timpul servit, a săvârșit un exces de putere și a violat disp. art. 98 amintit.

Eri fiind pronunțarea asupra apelului trimis din nou, Inalta Curte în secțiuni unite l-a admis, întrucât art. 98 nu cere să se facă dovada că sub autoritatea străină funcționarul a avut sau nu drept la pensie pentru timpul servit.

C Ă R Ţ I R E V I S T E.

C. SUDEŢEANU: *Opinia publică*. — Analiza condițiilor și aspectelor ei. 54 pag. 20 lei.

Opinia publică, deși un fapt puțin consistent al vieții noastre, este de un interes covârșitor. Infățișarea opiniei publice, lipsită de precizie, dar simțită profund de fiecare dintre noi, face de tot dificilă studierea sa. Nu e de mirare dar că unii o ridică în slavă iar alții o ignorează sau, cel puțin, par a o ignora. Adevărul e că deoarece toate faptele de interes general vin în discuția publică și adeseori și cele de interes particular — în așa măsură încât sunt hotărâtoare pentru noi, opinia publică este o mare realitate a vieții noastre.

Această problemă interesantă este infățișată în lucrarea aminită cu erudiție, pătrundere și claritate, calități caracteristice de altfel tuturor prelegerilor și studiilor d-lui prof. C. Sudețeanu.

CARTEA SATULUI. — Fundația Culturală Regală „Principele Carol” a publicat în colecția numită „Cartea Satului” următoarele volume:

1. *Cezar Petrescu*: Cei trei Regi (cu 46 vederi și chipuri după fotografii).

2. *Mihail Sadoveanu*: Inima noastră.

3. *Al. Lascarov-Moldovanu*: Vleața creștină în pilde.

4. *Lucia Filimon-Ciulei*: Intre gospodine.

5. *N. Oancea*: Culegeri de coruri.

6. *Victor Ion Popa*: Vicleimul.

Fiecare volum are coperta ilustrată în mai multe culori și executată de cei mai talentați artiști.

Cărțile acestea costă numai 30 de lei fiecare. Ele sunt o podoabă pentru fiecare bibliotecă sătească și un izvor nesecat de învățături alese.

ION MUȘLEA: *Contribuțiuni la cunoașterea bibliotecilor românești din Transilvania* (Până la Unire). Tip. Cartea Românească, Cluj, 1935.

Expunerea dlui I. Mușlea are două

părți: în prima se stăruie asupra bibliotecilor mai de seamă românești din Ardeal, aducând o mulțime de date interesante; în partea doua se dă un catalog amănunțat asupra bibliotecilor din diferite orașe.

Paginile dlui I. Mușlea luminează trecutul cultural apropiat al Ardealului, apăsate de străini și sub forma răspândirii cărții.

Tot din aceste pagini se mai poate vedea că dacă am fi avut libertate pe pământul Ardealului, s'ar fi putut organiza o mulțime de biblioteci publice românești.

NICOLAE OSIAN și VICTOR ROMOCEA: *Călduza cooperăției școlare*. Manualul practic pentru înființarea, organizarea și administrarea cooperativelor școlare. Edit. Cooperativei „Progresul” a elevilor normalști din Carei, Jud. Sălaj. Prețul 56 lei.

Iată o carte care de mult era dorită de învățătorii cari s'au dedicat cu toată însuflețirea înființării cooperativelor școlare.

Cei doi autori: primul profesor de matematici la școala normală din Carei, iar al doilea un harnic învățător, după o lungă experiență în conducerea cooperativelor, au socotit că pot fi de folos colegilor neinițiați, publicând această călăuză.

Noi sfătuim pe învățătorii cari au cooperative și pe cei cari n'au înființat încă, să-și procure cât mai grabnic această carte. Primii vor avea prilej să-și verifice cunoștințele, iar ceilalți vor găsi în această carte un bun sfătuitor înainte de a porni pe calea realizărilor practice.

Cooperăția școlară are o înaltă menire în formarea sufletească și cetățenească a elevilor de școală.

Este de altfel pentru învățători și o obligație prevăzută de art. 190 din legea învățământului primar.

C. I.